Българска диалектология, кн

РОДОПСКИ РЕЧНИК

Тодор Стойчев

На брат си Асен Стойчев, посветил живота си за просветното, културното и икономическото издигане на родопското население.

За подбудите да събирам думи из родопските говори е упоменато в уводните бележки към „Родопски речник“, обнародван в кн. II на „Българска диалектология. Проучвания и материали“. Диалектните думи, които са истинско съкровище, безценни бисери на нашия език, чезнат всеки ден с бързото развитие на нашия живот. Книжовният ни език бързо ги измества. Събирането им от всички кътове на родината ни е наш патриотичен дълг.

Настоящата ми работа е далеч по-малка в сравнение с обнародвания през 1965 г. „Родопски речник“. В нея се дава лексика от всички краища на Родопите и предимно от западните и от северните части на планината. Застъпвам материали от по-старинно време, които съм събрал от възрастни хора и отчасти от народното творчество. Наред с тях помествам и такива от по-ново време, взети непосредствено от живата реч чрез пряко общение със съвременници, с който съм се срещал. Трябва да кажа, че думите, които са намерили място в настоящата работа, по начало не се срещат в „Родопски речник“, като изключим такива, които имат друго значение в посочените сега селища или пък имат и друго, непосочено в първата работа значение. В единични случаи съм разширил и задълбочил тълкуването на някои думи. За да намаля обема на работата си, вместо отделни заглавия дал съм след думата и някои варианти.

Заглавната дума се отнася за първото селище, посочено в скобите (ако селищата са няколко), а вариантът е за второто и следващите в скобите селища. Същото е и с примерите, които в повечето случаи важат за първото селище от посочените в скобите. Непосредствено след заглавната дума, с редки изключения, се посочва произходът на същата. След това се определя граматическата категория. Тук е място да кажа, че съм определил вида на глаголите, което в миналата си работа бях пропуснал да направя. Тълкуването на думите в речника е правено пряко и чрез препращане. За повечето заглавия са дадени примери от живата реч и рядко от народното творчество. По-нататък е посочена географията на всяка дума, т. е. къде се среща. При посочване на селищата пак съм използвал административното деление на страната по околии. Някъде върху една и съща дума има ударения на две различни места. Това значи, че в посочените селища думата се изговаря различно. След обяснението на заглавната дума и след илю-

кн. 5, С., 1970

стративния материал давам с разреден курсив някои лексикални варианти (дублети).

Думите са записани съобразно установената транскрипция от Института за български език. Редукцията на гласните в работата не е отразена, защото се знае, че всяка неударена широка гласна **а**, **е**, **о** преминава към съответните тесни гласни **ъ**, **и** и **у**. При гласната **е** има някои изключения.

При събиране на материала общувах предимно с българи мохамедани. Много от тях бяха крайно отзивчиви. Сърдечно им благодаря за желанието и готовността им да изпълнят един народностен дълг.

с. Славеино, Смолянско
1968 г.

Тодор Стойчев

а *част.* Какво, що? *Рȕкам та да флезѐш нахвȍтре. — А? Флѐзи нахвȍтре* (См, Ар, Ас, Мн, Дев, Вел).

а *мест.* Я. *Рȕкам а, удàрих а, умѝх а* (Гъл, Сем).

абà *ж.* Мъжка вълнена къса дреха с ръкави, обточена с много гайтан, която носели в миналото (Рк).

авалвò *ж.* Кошмар. *Ноштѐс мȏ е притѝскаво авалвò* (Кор).

аглъ̀к *м.* Кърпа за глава (Гб).

аглъ̀чи *с.* Носна кърпичка (Гб).

аднòчко *числ.* Само едно. *Дáй ми л'у аднòчко* (Кор).

азнȍ *ж.* Подмол в бряг на река. *Ф тȍзи азнȍ ѝма фнòго рѝба.* (Кор).

айàм *м.* Пътека в дебел, замръзнал сняг, висок от двете страни, по която с волове се свличат трупи (Рк).

айгàт' *м.* Зидарски инструменти (Дор).

àйзомо (грц). *с.* Извор, чиято вода според поверието лекува разни болести, аязмо (Гб).

айлък *м.* Кърпа, тъкана на домашен стан и украсена с разни фигури и багри, която девойката подарява на момчето при годежа (Дор).

айсвà, айтвà, айнвà, нувà *мест.* Това тук, това, онова. *Айсвà дѐте йе млòго кротàчко. Нувà мȕле рѝта* (См, Ар, Ас, КлД).

айсȍде, айтȍде, айнȍде *нарч.* Тъдява, там. *Айсȍде доòдат мѐчки* (Лн).

айсȕшко *нарч.* Съвсем малко. *Дáй ми айсȕшко* (Лн).

алайтка *ж.* Слугинче, което бави деца. *Алайтка млàда дрѐбни децà чȕва, чȕва и им пòе голѐми да нарастȍт* (н. п. — Рк, Вг, Кос, Кор).

алàс-палàс *нарч.* Залитайки. *Варвѝ алàс-палàс като пийàн* (Рк).

алѐнчес *прил.* На който рогата са извити назад като на елен. *Алѐнчес вòл, алѐнчеста кràва* (Рк).

àленка, àлетина *ж.* Градинско цвете, латинка. *Фнòго червѐна àленка* (Кор).

àли *част.* Дали. *Àли òди тàм?* (Кор).

àли *сз.* Или. *Въ си дòйде, àли го нѐма брàт ти?* (Кос).

алѝпаф *прил.* Недъгав, болнав. *Алѝпаф кòн'* (Сем).

àлиште *с.* Пъстра покривка или постелка, направена от вълна или козина. *Àлиштето тòпли зѝмно врѐме* (Гъл, Бат, Рк, Кос, Кор, Дор).

àлка *ж.* Сестра на баща ми, леля. *Àлка си дòйге от к'ук'ȕн* (Кос, Рк).

алòсан *прил.* Гледжосан. *Сà стòмна е алòсана* (Гб).

алȍк *м.* Везана кърпа, която годеницата подарява на годеника си по време на годеж (Кор).

àлчес *прил.* Червен. *Ȕбава àлчеста кубѝла* (Дор).

амбàрчо *с.* Малки пръстени дупчици, пълни с житни зрънца по време на жътва, които според поверието подсказват плодородие (Кос).

амзѐма *ж.* Мехур на венеца в устата (Зб).

амȕр *м.* Сладкиш, приготвен от грис, масло и захар. *Слàтак амȕр* (Рк).

àнгелица *ж.* Дърво и плод на червена, валчеста, сладка местна ябълка (Гъл).

антерѝйа *ж.* 1. Дълга дебела памучна червена женска дреха без ръкави. *Твòйта антерѝйа йе длȍга, а мòйта йе кȍса* (Лн). 2. Дълга българо-мохамеданска женска дреха с ръкави, подплатена с дреб, която старите жени носели през зимата над ризата и я разкопчавали до пъпа (Кор).

антешѐ (тур.) *с.* 1. Гривна. *Злàтно антешѐ на ружгѐсва* (Кос); 2. Резе на врата (Бат, Рк).

àо, àо! *межд.* За обаждане при повикване. *Мàо, кадѐ си? — Àо, àо, тȕка съм* (Бат).

àпушка *ж.* Огризка от изяден плод (Гъл).

ара̀га *ж.* 1. Дърво или дървена плочка, която служи за затягане и отпущане кросната в домашния стан. *Ѐлова ара̀га е здра̀ва* (Бат); *аршѝн, готовỳшка, запрега̀чка, кр'а̀пка, лопа̀тка, ма̀лка укр'а̀пка*. 2. Прът за увиване на фасул, връзване на домати и др. *Пра̀ви и ма̀зни ара̀ги са ỳбави* (Рк, Бат, Вг, Дор, Кос).

ара̀йк *м.* Прът за връзване на домати, лоза. *Ара̀йкет на лозо̀та йе па̀днал* (Лн).

арама̀зин (тур.) *м.* Лош човек. *Их, а̀ма си арама̀зин!* (Кор).

арѐе *гл. несв.* Добре се развива, понася му. *Костѐнете арѐйат* (Бат, Тб, Дор).

арл'а̀к *м.* Сополанко (Гъл).

арлѝф *прил.* Сополив. *Арлѝво мо̀мче* (Рк, Гъл).

армѐнка *ж.* Голяма купчина складирани снопи (Кос, Рк).

армѝйа *ж.* Зелева чорба. *Солѐна армѝйа* (Рк).

артизмо̀ (грц.) *с.* Имен ден (Гъл, Брн).

аршѝн *м.* Дърво, което затяга или отпуща задното кросно на домашния стан. *Борѝкоф аршѝн за стано̀* (Рк).

арчѝ *гл. несв.* Хърка. *То̀зи чилѐк вно̀го арчѝ на со̀н* (Рк).

аръ̀ш (тур.) *м.* Процеп на волската кола. *Брѐстоф аръ̀ш е на̀й-здра̀ф* (Гъл).

а̀саздан *нареч.* Ненадейно. *А̀саздан штѐх да па̀дна* (Кор).

асмо̀ *ж.* Дъсчен таван в стаите за живеене (Кор).

асо̀лун, асо̀лна, асо̀лно, асо̀лни *прил.* Кротък. *Кѐзи л'ỳге са асо̀лни* (Кос, Рк).

атго̀рце *нареч.* Отгоре, малко по-горе. *Гл'о̀дайте и ште го вѝдите по̀-атго̀рце* (Смн, Ел, Мд, Сг, ЕР).

атпана̀свам, атпана̀сувам *гл. несв.*, **атпана̀сам** *св.* Свършвам, отработвам. *Напрѐш з дѐсет' годѝни са фпр'о̀гнахме, та атпана̀сахме електрѝкес* (Рв).

аў *межд.* За обаждане при повикване на жена. *А̀йше! — А̀ў, што̀ бре?* (Кор).

ахла̀тка *ж.* Дърво и плод дива круша (Гб).

а̀чка *ж.* Биволица. *Ỳбавата а̀чка дой фно̀го млѐко* (Кор).

баба̀к *м.* Детска игра край река или място, дето има пясък. *Деца̀, а̀де да игра̀ем на баба̀к* (Кор).

бабар'а̀свам *гл. несв.*, **бабар'а̀сам** *св.* Подувам се, оттичам от много спане и лежане. *Лѐжа ли фно̀го, фсѐ бабар'а̀свам* (Дор, Бат).

бабаро̀нки *мн.* Хвойнов плод. *То̀й о̀йна ѝма мло̀го бабаро̀нки. Зелѐни и чо̀рни бабаро̀нки слỳжат за пла̀ч* (Лн, Рк); *бабо̀нки, бобо̀нки*.

ба̀бер, баберо̀к *м.* Остатъци, неприбрани зеленчуци, жито, плодове. *Збѝрам си ба̀бер от нѝвата* (Рк). *Ф негѐл'а ш ѝгим в Бата̀шко по̀ле на баберо̀к да саберѐм сѐно* (Кос, Рк).

ба̀би *гл. несв.* Бабува, акушира. *Ба̀ба Еминѐ ба̀би сѝчки по̀лни жѐни* (Рк).

ба̀бица *ж.* 1. Стара жена, старица (См. Ар, Ас). 2. Сварено пълнено черво с дребни късове месо (ГД).

ба̀бици *мн.* Тръни на влачещо се растение. *Ф сѐло Семчѝново на полѐто ѝма фно̀го ба̀бици* (Кор).

бабичѐсване *с.* Стомашно разстройство вследствие на преяждане (Дор).

ба̀бичка[1] *ж.* Калинка-малинка. *Ка̀жи, ба̀бичко, кагѐ ше са жѐн'а* (Кос); *ка̀цама̀ра, ко̀мар, кумѝца, мизива̀рва ма̀йка* и др.

ба̀бичка[2] *ж.* вж. *ба̀бица* във 2 знач. (Рк)

бабо̀нки *мн.* Хвойнов плод. *Бабо̀нките со̀ зелѐни о̀ште* (Кор).

бабонѐсвам са *гл. несв.*, **бабонѐсам са** *св.* Състарявам се, свивам се, набръчквам се. *Бабонѐсах са от годѝните и тегѝлото* (Лн).

бабỳгер *м.* Участник в карнавал около сирните заговезни. *Ако ни слỳшеш, ште та дадѐм на бабỳгерете* (КлД).

бабỳл' *м.* Баба, стара жена. *Бабỳле, здра̀ва ли си?* (Лн).

бабỳрка *ж.* Извънредно сбръчкан нещо. *Дѐдо йе бабỳрка* (Слв и др. в поречието на р. Малка Арда).

бабỳшка[1] *ж.* Попова лъжичка (Бат, Дор).

бабỳшка[2] *ж.* Вид речна риба. *Бабỳшката е дрѐбна рѝба по Чѐпинската рѐка* (Кор).

бабушѐсвам *гл. несв.*, **бабушѐсам** *св.* Състарявам се, свивам се, сбръчквам се (Лн).

бадвỳа *ж.* Хранопровод. *През бадвỳата мино̀ва рано̀та* (Кор).

ба̀де *гл.* Бива. *Ба̀де ли да до̀йдеш? — Ба̀де, ба̀де* (Дор).

ба̀е *гл. несв.* Извършва магия. *Зам'а̀ укло̀са кубѝлата, ба̀й Ко̀л'о По̀поф и ба̀е и на кубѝлата замино̀* (Дор).

базѝ *гл. несв.* Бръмчи. *Фчѐлике баз'о̀т, о̀ки кла̀кем кошеро̀т* (Кос, Рк).

базѝка *гл. несв.*, **базѝкна** *св.* 1. Бръмчи. *Пчѐлите базѝкат, о̀ти ги огрѐ сло̀нцето.* 2. Хвърчи. *Пчѐлите мло̀го бо̀ршко базѝкат* (Лн, Рк).

базлѝф *прил.* Страхлив. *Базлѝва жена̀* (Бат, Дор).

базỳнек *м.* Майски бръмбар. *На базо̀ како̀ф голѐм базỳнек йе сто̀пил!* (Лн).

базу̀нци *мн.* Зелени лъскави бръмбари от рода на майските. *Децата вързват базу̀нците с конец да им базикат* (Лн).

байацѝк (тур.) *м.* Дърво, което се намира между стола и оста на конска кола (Гъл).

ба̀йнници *мн.* Мъниста, синци. *Агу̀пките, га ба̀йат, гл'ода̀т на ба̀йници* (Мс, Дв).

баклѐ *с.* 1. Малка бъклица за вино, ракия. 2. Бъклица за носене вода за пиене вън от селището. *На̀точи си вода в баклѐто, чи нѐма блѝзе врѝс* (Сел).

бакличӑрница *ж.* Работилница, в която се изработват бъклици (Дор, Кор, Кам).

б'а̀ла борѝка *ж.* Бор с по-светъл цвят на листата и по-къси листа, който расте високо (Гъл, Слв, Вв, Кт).

б'а̀ла гулѝйа *ж.* Ряпа (Бат, Гъл).

бал'ванѝца *ж.* Бълвоч. *То̀й бал'ванѝца йе от д'а̀тито* (Лн). б л е в е н ѐ, б ъ л в о̀ ч.

бал'вѝца *ж.* Дърво и плод на череша с бледорозов плод. *Бал'вѝцата йе родѝла млого бал'вѝци* (Лн).

балгу̀рник *м.* Хромел. *З балгу̀рникут мелѐме балгу̀р* (Кам).

ба̀л'ка *ж.* Вид тиква. *Ку̀пихме си адно̑ ба̀л'ка* (Кос).

ба̀ло̑, ба̀ло *с.* 1. Кълбо. 2. Домашен вълнен плат, шаяк. *Дебѐло, у̀баво ба̀ло̑ за чешѝре* (Кос, Рк, Дор, Бат).

балтѝйка (тур.) *ж.* Малка брадвичка. *О̀стра балтѝйка за сѐчене на са̀че* (Дор).

ба̀мбар, ба̀мбур *м.* Шарен бръмбар с черно и кафяво. *Ба̀мбарат ма ожѝли* (Лн).

ба̀пка *ж.* 1) Кокиче. *Напу̀шиха ба̀пки край снего̑ до плето̑* (Рк). 2. Бяло градинско цвете (Кос, Рк).

ба̀пки *мн.* Плодове от сливи, които още отрано окапват, но децата ги ядат (Лн).

ба̀пчо *ж.* Обръщение към баба. *Ба̀пчо л'о, мѝла и дра̀га, ка̀к штѝме да са разделѝм* (н. п. — См, Ар, Ас, Дев).

барабо̀нки *мн.* 1. Изпражнения на овци, кози, зайци и др. *Барабо̀нките са у̀бави за то̀р* (Гъл). 2. Овални плодове от цвета на картофите (Дев).

ба̀рам *гл. несв.*, **ба̀рна** *св.* Ходя, отивам. *Мо̀ре, дъ не ба̀ра йу̀тром ра̀но, йу̀тром ра̀но на чезма̀та* (н. п. — Брц преселници от Костурско).

бара̀нка, бра̀нка *остар ж.* Старо название на овца (Мм, Слв, Пт).

барбу̀ка *гл. несв.*, **барбу̀кна** *св.* Издава шум и прави мехури, а нечистотиите се отделят настрана — за вода от извор (Дор, Бат).

барда̀че *с.* Малка стомничка (Лн).

ба̀рза ко̀за *ж.* 1. Коза, на която голяма част от тялото е черна, а другата ѝ част е бяла. (Кор). 2. Черна коза с жълти вежди (Дор).

барза̀т *прил.* Пъргав, подвижен, бръз. *Барза̀т ма̀ш.* (Дор).

барзѝло *с.* Бързей. *Ф рѐката ѝма барзѝла* (Дор).

барзѝ *гл. несв.* Ускорява се движението на водата и не може да се спре. *Вода̀та барзѝ, та не мо̀га да пѝйа* (Дор).

барзу̀лес *прил.* Припрян, бръз. *Барзу̀леста жена̀ са позна̀вл нахсро̀шту* (Слв, Мм, Вв).

барзу̀н' *м.* Извънредно пъргав и подвижен човек. *Вѝшите го, како̀ф не барзу̀н'* (Кт, Вв, Слв).

барка̀лка *ж.* 1. Голяма дървена лъжица, с която се разбърква ядене (Дор, Кор, Бат). 2. Къса тояжка, с която се бърка качамак (Рк).

барка̀ло *с.* 1. Количество мляко за едно пълнене на буталката. 2. Количество масло от пълнене на буталката. *Едно̀то барка̀ло избо̀рках, оста̀на дру̀гото* (Лн).

барлу̀га *ж.* Локва със застояла вода. *Водо̀та от барлу̀гата е ло̀ша, не со̑ пѝе* (Рк).

барлу̀кам *гл. несв.* **барлу̀кна** *св.* Бъркам и си играя с вода в река или съд. *Недѐй барлу̀ка водо̑та, че не мо̀га да пѝйа* (Рк).

барса̀лка *ж.* Кърпа за лице. *Паму̀чна барса̀лка по̀-м'о̀ко бо̑рше* (Лн, Рк, Кос).

ба̀рце *с.* Планински склон, малка могила (Дор).

б'а̀сно ха̀лиште *с.* Вид родопско халище със силно контрастни багри: ясно жълто в черни рамки. *Тва̀ са вѝка б'а̀сно ха̀лиште* (Зб).

ба̀т'ува бу̀л'чица *ж.* Невестулка. *Ба̀т'увата бу̀лчица фѝри мѝшките* (Шш).

ба̀ут *м.* Домашен шаяк, навит на тръба. *Едѝн ба̀ут е едѝн то̀п* (Кор).

баўхо̑, бахла̀ *ж.* Бълха. *Баўхо̑ мо̑ уха̀па* (Кор). *Скаклѝва бахла̀* (Рк); б о̑ л а, б у л а̀.

бахтанѝна *ж.* Стъбла на очукана ръж. *Бахтанѝна за покрѝване на ко̑шта* (Лн.).

ба̀ча *гл. несв.*, **ба̀чна** *св.* Целувам. *Дъ си жѝва, шчѐрко, ѐла сега̀ ба̀чи ръ̀ка на та̀тка и ма̀йка, пъ и на сно̀бнику* (Брц).

ба̀шко *м.* Бате, братко (Съч).

башко̀сувам *гл. несв.*, **башко̀сам** *св.* Слагам поотделно, разпределям (Гб).

башта̀т *гл. несв.* Бият. *Башта̀т ма ка̀та дѐн* (Бб).

бвага̀р *м.* Човек, който налита на сладки неща. *На̀што дѐте е голѐм бвага̀р* (Кор).

бважѝ *гл. несв.* Сладни. *Кру̀шата бважѝ, йадѐ со̑* (Кор).

бегол'о̀ц *м.* Беглец. *На со̑ вра̀шта ф ко̀шти, ста̀нал е бегол'о̀ц* (Кос).

бѐдра-бедра̀на *ж.* Много пълна мързелива жена. *Бѐдра-бедра̀на ка̀раме с чѐтри агло̀ка на ро̀ка* (Слв, Пт, Дв).

безврѐмче *с.* Преждевременно оплоден добитък. *Телѝцата е безврѐмче* (Кам, Кор).

безро̀тка *ж.* Бездетна жена. *Безро̀тката нѐма деца̀* (Кор).

безсвѐстен *прил.* Който е в безсъзнание. *Незифѝнка йе бо̀л'ничка, бо̀л'ничка и безсвѐсничка* (н. п. — См, Ар, Ас, Дев).

бейтора̀н *м.* Градинско силно миризливо с много зеленина цвете. *На хѝбафко бѝйнува бейтора̀нас, оти па̀дна мло̀го до̀ш* (Вр, Лк).

белевѝца *ж.* Червена боровинка. *Бла̀ги дрѐбни белевѝци* (Бт).

белезѝйа *ж.* Гривна. *Алто̀нена белезѝйа на руждѐсва* (Рк).

белѝ *гл. несв.* Боядисва. *На̀а жена̀ белѝ къщата си* (Бат).

белѝт *прил.* Щастлив, честит. *Белѝто девѐйче. Кутро̀ белѝто, честѝто, кѝткана да му излезѐ* (н. п. — Дев).

бѐлка *ж.* Тетрадка. *Кѝпих си мло̀го бѐлки за учѝлиште* (Нд, Пр)

белнѝсва са *гл. безл. несв.*, **белнѝса са** *св.* Познава се (Чр).

беловѝна *ж.* Борови и елови дърва. *Беловѝната бо̀ршико изгорѐва* (Лн).

белолѐса *прил.* Черна с бели вежди (за коза — Дор, Доб).

белѝтак *м.* Бял камък, кварц. *Белѝтакат блештѝ като го уда̀риш з дрѝк белѝтак* (Лн).

бѐки *мн.* Шишарки. *Борѝчката вѐке рогѝло̀ бѐки* (Кос).

бѐнка *ж.*, **бѐнки** *мн.* Дребни метални лъскави кръгчета, които момите и невестите залепват по челото и сколуфите си за украса (Кор, Бб).

бѐрдо *с.* Плетена кърпа за глава на стара жена. *Цъ̀рно бѐрдо* (Лн).

бѐсолан *прил.* 1. Който е с недостатъчно сол. *Бѐсолно йѐд'во.* 2. *прен.* Безсъдържателен, глупав. *Бѐсолни дѝми* (Дв, Пт, Слв).

бетѝй *м.* Непослушник (Кор, Вг, Кам).

беч *м.* Овен, водач на стадо. *Като га бѝтниш, сѝчките варв'о̀т по нѐк, затова̀ му вѝкат бѐч* (Рк).

бѐшек *гл. несв.* Бях. *Ѐс бѐшек згогѐн за нѐйо, ма к'а̀ мо̀ напѝсна* (Кос).

бѝвалица *ж.* Случка, нещо, което е станало. *Ко̀лко хи ѝма такѝва бѝвалици* (См, Ар, Ас, Дев).

бѝволски тѝкви *мн.* Вид неядивни тикви. *Бѝволските тѝкви са за добѝтака* (Рк).

биг'уржѐ *с.* Зелен фасул. *Биг'уржѐто е ѝбаво з б'а̀л лѝк и отцѐт* (КлД).

бицо̀к *м.* Черна буболечка, която живее в изпражненията на добитъка (Тб).

бицѝр *м.* Ледена висулка. *Бицѝре ста̀нват зимо̀ска, ага̀ йе йа̀сно денѐ и наштѐ* (Зл);

бѝзам *гл. несв.* **бѝзнам** *св.* Бозая, суча. *Д'а̀тето бизаѐ мл'а̀ко от бѝската на ма̀йка му* (Лн, Бт, ДХ).

бик *м.* Мъжка некастрирана свиня, нерез (Съч).

бѝле *с.* Трева за боядисване, смрадлика. *Ѝмаме бѝле и ѝтре ще бойадѝсваме* (Рк).

билѝк *м.* Кошара за овце вън от селището с покрито помещение за фураж, добитък и овчари (Дк, ДД, Бл).

бѝстар *прил.* Разреден, рядък. *Бѝстрото млѐко ѝма вно̀го во̀да* (Кос).

блага̀так *прил.* Сладък, приятен. *Кога̀то е студѐно о̀ган'ат е по̀-блага̀так* (Яв, Дб-НХ).

благинко̀ *ж.* Блажнина — масло, мас, олио и др. (См, Ас, Ар, Дев).

благѝн' *м.* 1. Сладка папрат. *Вѝш како̀ф хѝбаф благѝн' ѝма пот ка̀менес, о̀ти йе влага̀во* (Ад, Смн). 2. Дъбов жълъд, който се пече в пепелта, сладни и се яде с наслада. *На̀бери благѝне да ги испечѐм и йадѐм* (Лн).

блажѝ *гл. несв.* Сладни. *Черѐшата вѐйке блажѝ* (Лн, Дор, Бат).

блак *прил.* Розов, приятен. *Прѐденото е бла̀го. Кѝтката е бла̀га* (Кос).

бл'а̀ска са *гл. несв.*, **бл'а̀сна са** *св.* Святка се (Бат).

бла̀то[1] *с.* Длето (Кор).

бла̀то[2] *с.* Блато (Кор).

блевенѐ *с.* вж. *б а л' в а н ѝ ц а* (Рк).

блѝзе *нареч.* Близо. *Блѝзе са на̀ште оло̀ве* (Ав, КлД, Мт, Чоб).

близна̀ци *мн.* Двойни плодове на една дръжка (Рк).

блитко̀вен *прил.* Лекоумен. *То̀зи човѐк е вно̀го блитко̀вен и женѐ му е блитко̀вна* (Кор).

бл'ѝпкам *л. несв.*, **бл'ѝпнам** *св.* Внезапно пропадам във вода със силен шум. *Д'а̀тито бл'ѝпна ф р'а̀ката и са зада̀ви* (Лн).

бл'ѝтко *прил.* Плитко. *Ф лива̀дите рѐката е бл'ѝтка и мо̀же да са мѝне* (Кос, Рк).

блъснова *гл. несв.* **блъсне** *св.* Грейва, блесва (Бат, Дор).

боба̀р *м.* Черен бръмбар, по-голям от пчелата, който събира мед в корените на тревата. *Боба̀рот берѐ ма̀лко мѐт* (Рк).

бо̀бек *м.* Подкожен паразит — червей по едрия рогат добитък. *Бо̀бекот пробѝва ко̀жата на гов'о̀гето* (Кос).

бо̀бене *мн.* Пръти за увиване на фасулово растение. *Ёлови бо̀бене са мло̀го тра̀йни* (Осн); *б о̀ б и н к и, в а с ѝ л' о в и ц а, п р ъ̀ т е, х а р а̀ к.*

бобенѝна *ж.* Шума от фасула след вземане на плода. *З бобенѝната ра̀ним офцѐто* (Лн).

бо̀бинки *мн.* вж. *б о̀ б е н е.* *Ѐлхови бо̀бинки са мло̀го здра̀ви* (Лн).

бобѝште *с.* Градина около къщата, която се сее предимно с фасул. *На̀што бобѝште йе гол'а̀мо* (Лн).

бо̀бо *с.* Зърно. *Бо̀бо фасѝл, бо̀бо гро̀зге, бо̀бо черѐша* (Кос).

бобоза̀р *м.* 1. Жълт бръмбар, който каца по добитъка. 2. Черен бръмбар, който каца по стени (Кос). 3. *прен.* Горделив, надут човек. *Пѐри со̀ като бобоза̀р* (Рк).

бобокѝ *гл. несв.*, **бобòкне** *св.* Чува се бучене от земетресение. *Чу̀йке, чи бобокѝ, па̀к ше сô кла̀ки зем'ѐта* (Кос).

боболѐзам *гл. несв.*, **боболѐзнам** *св.* Движа се пълзешком. *Боболѐзам, лѐзам, де да флѐзам?* (Кор).

бобокѐвица *ж.* Бучене, свързано със земетресение (Кос, Рк).

бобòнки *мн.* Хвойнов плод. *Бобòнките свѐ̆жат за ива̀ч* (Кор); *б а б а р д н к и.*

бодѝл'ки *мн.* Листа на иглолистно дърво. *Бодѝл'ките пу̀кат, кога̀то гор'ѐт* (Лн).

бодлѝ *мн.* 1. вж. *бодѝл'ки.* 2. Тръни (Гъл).

божа̀нка *ж.* Див мак. *Гѝздава божа̀нка* (Кор).

божѐ дъ̀рво *с.* Градинско силно ароматично подобно на вратиката, цвете. *Божѐ дъ̀рвото мерѝса на у̀бафко* (Кос, Бат, Рк).

божѐ кра̀ва *ж.* Тревисто горчиво растение, подобно на лапада (Кор).

божѐ ма̀йка̀ *ж.* Празник, тачен в миналото от бездетните жени на 15. II, на който се правят големи царевични пити, които се ломят в къщи от близки и съседи и се разнасят вън на свои с пожелание да имат рожба (Мм, Пт, Слв, Дв).

бòже йу̀ме *с.* Празник, тачен в миналото от омъжените жени на 18. II, за да са здрави и дълголетни мъжете им (Слв, Пт, Мм, Дв, Мс).

бòза *прил.* Сива. *Бòзо шѝле, бòза кòза, бòзи òфце* (Кор).

боза̀ *ж.* Течност от вода с брашно или хляб за храна на добитък, наскоро отбит от майката (КлД).

бъ̀кле *с.* Бъкличка (Лн).

бъ̀ла *ж.* Бълха, бълхи. *Йъ̀дри бъ̀ли* (Лн).

болѝка *ж.* 1. Рана. *Ѝма болѝка на крацѐто и сô въ̀рзва.* 2. Болка, болест (Кос).

бòлна вòда *прил.* Слабо затоплена вода. *Пѐри ха̀лиштана, дѐно хми па̀да бойòна ф бòлна вòда* (Слв).

бор, бор, борѝчка *межд.* Израз, който се отправя към бебе, което се изправя и се опитва да пази равновесие (Дор, Бат).

бора̀в'ам *гл. несв.* Ходя, не се спирам. *Тòй млòго бòрави насàм-натàм* (Гъл).

борбѝште *с.* Място за състезания, място за игри. *Йъ̀грайте на борбѝштето, та̀м ви е мѐстото* (Ас).

борѐ *с.* Тръба за печка (Кор).

бъ̀рзаў, бъ̀рзал' *м.* Бързей. *На рѐката ѝма внòго бъ̀рзаве* (Кор.); *р и п к а̀ л о.*

борѝковица *ж.* Вкусна горска гъба, която расте предимно в боровите гори (Рвн).

борѝлка *ж.* Средно по големина каче. *Ф борѝлката сô ту̀р'а ма̀сво, сѝрене, млѐко* (Кор).

борѝчка *нарч.* Изправено, устойчиво (за положение на бебе, което се опитва да пази равновесие). *Д'а̀тито сидѝ борѝчка* (Лн, Гъл).

борѝчка са *гл. несв.* Изправя се и прави усилия да пази равновесие. *Бѐбето от фчѐра са борѝчка* (Рк).

бòрнес *прил.* В който има смола. *Бòрнесто дъ̀рво, бòрнеста ѐла* (Кор).

бъ̀рница *ж.* Мярка за прежда. *Д'ѐсет' цъ̀теници да̀ват една̀ бъ̀рница; шест бъ̀рници да̀ват една̀ мотовѝлка* (Кос, Рк).

бору̀к *м.* Боровинка. *Ф планинòта ѝма млòго царвѐн бору̀к и цъ̀ран бору̀к* (Лн).

бъ̀рчка *ж.* Бръчка. *Длъ̀га и далбòка бъ̀рчка* (Лн).

бъ̀рчко *нарч.* Бързо. *Бъ̀рчко ѐла да нѝжиш к'ук'у̀н* (Кос, Рк).

бòзе *мн.*, **бос** *м.* Нарязани късове земя с тревата, чимове. *Кадѐ ископа̀ тѝзи бòзе?* (Кор).

боса̀к *м.* Бос човек. *Боса̀к е òки нѐма пау̀це* (Кос).

бòска *ж.* Женска гърда. *Бѐбето бòзи от бòската на ма̀йка му* (Доб).

бòтка *ж.* Клонче, забито в ливада, градина като знак, че е забранено да се вкарва добитък. *Борѝкова бòтка* (Кос, Дор); *ѕ а̀ т к о, к ò т к а.*

бòтки *мн.* вж. *б о д ѝ л'к и. Бòтките бòцкат* (Бат); *б о д ѝ л'к и, б о д л ѝ.*

бòўсва *гл. несв.* **бòўсне** *св.* Блясва, грейва. *Свòнцето бòўсва ра̀но* (Кор).

боўѐденица *ж.* Изпражнение или изцапано от бълхи. *Внòго боўѐденици ѝма по ръ̀зата* (Кор).

бъ̀фкѐм *гл. несв.* Бия, удрям (Кос).

бъ̀фт'а *гл. несв.* Бруля. *Ѐс бъ̀фт'а кру̀ши од двòра* (Кор).

бòцес *прил.* Който има големи бузи. *Бòцеста жена̀* (Дор).

бр'а̀гна *прил.* Стръмна. *Нѝвата е бр'а̀гна и вода̀та не са̀ спѝра, та нѝщто са не ра̀жда* (Гъл).

бра̀да *ж.* Влакно на зелена царевица (Слв, Доб, Чп).

брада̀ци *мн.* Овни, на които още от малки са връзвани рогата, за да растат прави нагоре (Бат).

браждѝф *прил.* Лют. *Браждѝви чу̀шки пра̀в'ат ѐденето браждѝво* (Рк).

бр'а̀жен *прил.* Стръмен. *По бр'а̀жна нѝва, бр'а̀жно м'а̀сто и бр'а̀жен пъ̀т' мъ̀чно са варвѝ* (Гъл).

бразнò *ж.* бразда. *Сѐ по бразнòта варвѝ ора̀чут* (Кос, Чн, Рк).

бр'а̀к *м.* Стръмно място. *М'а̀стото е бр'а̀к и вода̀та не са̀ спѝра* (Дор, Гъл).

брас *м.* Клонки с неразвити пъпки от широколистни дървета за храна на добитък (Дор).

брат *м.* Един от основните дебели клони на дърво. *Ветерòт беше строшѝл едѝн гол'а̀м бра̀т от дарвòто* (Лн).

бра̀товица *ж.* Жената на брат ми. *Ѐс сум нѝйна бра̀товица* (Кос, Рк).

бреждѝ *гл. несв.* Люти. *Чу̀шката вно̀го бреждѝ и не мо̀же да се йадѐ* (Дор).

бременѝк *м.* Чувал. *Напо̀лних едѝн бременѝк с л'ѐшта, два̀ бременѝка с мисѝр, тѝкви е цѐкло за офцѐте* (Лн).

брѐхам *гл. несв.*, **брѐхнам** *св.* Навиквам, укорявам. *Брѐхам го о̀ти не хо̀ди на учѝлищите* (Дор).

брежгѝ *гл. несв.* Люти. *Та̀ пипѐрка ми брежгѝ* (Кос).

брѝнзи *мн.* Устни, бърни. *Дебѐли брѝнзи* (Дор).

брѝнзес *прил.* Който има дебели устни. *Брѝнзеста ма̀йка ара̀пка, брѝнзесто ма̀лко ара̀пче* (Дор).

брѝйнувам *гл. несв.*, **брѝйнам** *гл. св.* Кихвам. *Брѝйнах, о̀ти ма фа̀на хрѐма* (Рк).

брисà лка *ж.* Парцал или кърпа за бърсане (Гъл).

брѝскам *гл. несв.*, **брѝснам** *св.* Хвърлям предмет, камък дърво. *Брѝскам го, че на мѝ трѐбва. Брѝснах дарво̀то ф реко̀та* (Кор).

брич *м.* Бръснач. *Да̀й брѝча да са о̀бричам* (Сб). *С брѝч го насѝца браснà рат на трѝ места̀ да му са родѝ рòжба* (Пт).

бро̀нка *ж.* Пъпка, цирей. *Бро̀нката ма болѝ* (Бат).

бру̀н'а са *гл. несв.* Излизат ми пъпки, прища се. *Дѐкето са бру̀ни* (Кос).

бру̀сене *с.* Остреие на коса. *Кога̀ чу̀йш бру̀сене, зна̀й, чъ ф л'ува̀дата косо̀т* (ШЛ).

бру̀скам *гл. несв.*, **бру̀снам** *св.* Внезапно нагазвам във вода или блато с шум. *Бру̀снах ф реко̂та* (Кос).

бруснѝца *ж.* 1. Боровинка. 2. *прен.* Изприщване, пъпки по устните на дребен добитък, който е пасъл росна трева. *Офцѐте ѝмат бруснѝци по уста̀та, о̀ти са па̀сли ро̀сна трѐва* (Мс, Дв, Слв, Мм, Сок, Ас, Дев, Ар). 3. *прен.* Вид шарка. *Царвѐни и цъ̀рни бруснѝци* (Бат, Бт).

бру̀фкам *гл. несв.* **бру̀фнам** *св.* Блъскам, удрям. *Бру̀фна го в главъ̀тъ* (Гб).

бръ̀нза *ж.* Бито сирене. *Бръ̀нзата е ху̀бава с то̀пал лѐп* (Гъл, Сит).

бръс *м.* Клонки с неразвити пъпки от широколистни дървета за храна на добитък (Гъл, Кор).

бръ̀скам *гл. несв.* **бръ̀снам** *св.* Мета повърхностно, само едрото (Гъл).

буа̀ *ж.* Бик, разплодник на едър рогат добитък (Мт, Сьч, КлД).

бу̀а *ж. обикн. мн.* **бу̀ли**. Название на вид карнавал (Кор).

бу̀бал' *м.* 1. Нощно плашило, зъл дух, таласъм. *Вѝрни са, че бу̀бал'ат ша та фа̀не!* (Кор). 2. Дядо, старец (Дс, Спа).

буба̀ч *м.* Пуяк (КлД, Куш).

бубута̀нка *ж.* Вид сливова ракия. *Сѝпни ми, л'у̀бе, да пѝйна, да пѝйна от бубута̀нкана* (ШлР).

бу̀га *ж.* Малък вир. *Ѐс супѝрам водо̀та и пра̀в'о̀ бу̀га* (Кос, Рк).

буга̀нци, пуга̀нци *мн.* Митически същества — зли духове, които според поверието приличали на хора с един крак.

бу̀гаф *прил.* Занесен, не на себе си. *Бу̀гава ба̀ба* (Бц).

буеднòш, буеднòч *нарч.* 1. Още веднъж. 2. Някога, някое време. *Мѐрко не до̀йдеш о̀ште буеднòч да го потѐраш* (Лн).

бу̀здра *ж.* Слабо месо. *О̀ти ку̀пи мѐсо бу̀здра?* (Бат).

бу̀зес *прил.* Който има големи бузи. *Ора̀нени бу̀зести деца̀* (Бат, Кос, Рк, Кор).

бу̀ка *ж.* Улей на воденица, тепавица, дъскорезница и др. *Воденѝчина бу̀ка е къ̀са* (Лн, Бт).

бука̀ш *м.* 1. Гъста, съвсем млада букова или борова гора. *Му̀лето йе флѐло да пасѐ ф бука̀ша* (Лн). 2. Гъста букова гора (Бат).

бу̀ковица *ж.* Тънко буково дърво. *Ѝди на̀мери една̀ бу̀ковица с ху̀бава дъ̀нишка за дръ̀шка на чуко̀* (Рк).

була̀ *ж.* вж. *б а ў х о̀*. *Була̀ мо̂ уха̀па* (Кос).

булгу̀рник, булгу̀рница *ж.* Ръчна мелница за мелене на булгур и царевица едро, хромел (Лн, Сб, Кос, Бат, Дор, Рк).

булгу̀рени ка̀мене мн. вж. *б у л г у̀ р н и к, булгу̀рница* (Лн).

бу̀леста *прил.* Която е с перца горе на главата и около очите (за кокошка—Рк, Кос).

бу̀лка *ж.* Пъпка на неразцъфнал още див мак (Дор).

бултуму̀с *м.* Отвратително на вкус ястие (Гб).

бу̀мбулес *прил.* Клонест, кичест. *Бу̀мбулеста борѝка* (Лн).

бундру̀к (тур.) *м.* Двете дървета на конска кола, на които се закачат каишите на коня (Рк, Кос, Дор).

бу̀нѐм *гл. несв.* Въставам, бунтувам се. *Рѐчките му бу̀неха сѐл'анете* (Мт).

бу̀нище *с.* Място, обрасло с бурени. *Да окосѝм бу̀нището за сѐно* (Лн).

бу̀нкерче *остар. с.* Кръчмарска мярка за 200 грама ракия.

бу̀пкам *гл. несв.* **бу̀пнам** *св.* Бутам, тикам. *Бу̀пнах го, та па̀дна* (Куш).

бу̀р'а *ж.* 1. Прииждане на вода, водна стихия. 2. Буря (Бат).

бурдѝсвам, бурдѝсувам *гл. несв.*, **бурдѝсам** *св.* Скопявам, кастрирам (КлД, Мт, Чд, Слв, Пт).

бурд'у̀ци *мн.* Стара покъщнина: стомни гърнета и др. *Ко̀шпата е по̀лна с бурд'у̀ци* (Кор).

бурѝлка *ж.* 1. Малко каче. *В бурѝлката ту̀р'ат ма̀сло* (Кор). 2. Буталка за биене на мляко (Гъл).

бурѝло *с.* 1. Бъчва за вино. *Нѝе сме донѐли и шишѐ, и бурѝло, пълни су вѝно* (Брц). 2. Буталка за биене на мляко (Гъл).

бу̀ркам *гл. несв.* Газя вода с шум. *Бу̀ркам длебо̀ко ф рѐката и уплàших жàбите* (Рк).

бу̀рка са *гл. несв.* Намира се в период на оплодяване. *Свѝнката са бу̀рка* (Гъл.)

бу̀тор *м.* Нещо, издигнато над околната повърхност: място, камък, дърво и др. (Дб).

бу̀ул'[1] *м.* Малко пръстено бурканче за квасене на мляко. *Кàлен бу̀ул'* (Кос).

бу̀ул'[2] *м.* Бухал. *Стрàшен бу̀ул'* (Кос, Лп).

бу̀фкам *гл. несв.*, **бу̀фнам** *св.* Блъскам с глава. *Бу̀фнъ мъ ф корѐмъ* (Гб).

бу̀ца *ж.* Подуто място върху стебло на дърво (Дор).

бучѝло *с.* Садило, с което се правят дупки при засаждане на тютюн и други разсади. *С о̀стро бучѝло л'о̀сно са прàв'ат ду̀нки за к'ук'у̀н* (Кос).

бу̀чка *ж.* Буков желъд. *Пот то̀й бу̀к што йо бу̀чки!* (Лн, Кам).

бу̀чкам *гл. несв.*, **бу̀чнам** *св.* Разсаждам разсад. *Бу̀чкам к'ук'у̀н'уф рàсак'* (Кос).

бу̀шкам *гл. несв.*, **бу̀шнам** *св.* 1. Бутам, блъскам. *Елѐнчо бу̀шкал с ро̀кчето си да отво̀ри вратàта* (Кос, Рк). 2. Мушкам, нахлузвам. *Да бу̀шниш чорàпчето, че ти е студѐно* (Рк).

бъзанѝк *м.* Бъз (Гъл, Рн).

бълво̀ч *м.* 1. вж. *бал'ванѝца*. 2. *прен.* Безвкусно ястие (Гъл).

бържу̀каф *прил.* Който съдържа много вода. *Бържу̀кави костѐнȇ* (Бат).

бъркàлница *ж.* Буталка за биене на мляко (Гб).

бъркàчка *ж.* Буталка за биене на мляко (Кп).

бърн'о *м.* Човек, който има дебели устни (Бат).

бърскам *гл несв.* **бърснам** *св.* Бутам, удрям *Бърснъ мъ по глъвъ̀тъ* (Гб).

бъхлештина *ж.* Изпражнение от бълхи (Гъл).

бъцкам *гл. несв.* **бàцнам** *св.* Бода. *Бъцкам го да вървѝ по̀-бърже* (Гъл).

ваглàр *м. остар.* Човек, който произвежда и продава дървени въглища (Лн).

ваглѐшка *ж.* Глинен съд, подобен на кана, но с дръжка отгоре (Бат).

вàгнел *м.* Дървен въглен. *Жѝф вàгнел* (Дор).

вагн'о̀ *ж.* Главня. *Фо̀рли вагн'о̀та, изгàснава е вѐке* (Кор).

вàг'о̀, вàд'о̀ *гл. несв.* Напоявам растения, като правя вада. *Вàг'о̀ грагѝната с во̀да* (Кос).

Вàд'о̀ фасу̀л'о̀, т'ут'у̀н'о̀, компѝро и л'о̀штата (Рк, Дор, Бат, Кам).

ваго̀л'а *гл. несв.* Бавя, забавлявам деца. *От трѝ годѝни ваго̀л'а децà* (Доб, Слв, Пт).

ваго̀лене *с.* Забавляване, бавене на деца (Слв, Пт, Доб).

вàза *ж.* Плетена връв от разноцветна прежда за четирите ъгъла на цедилката, в която носят малко дете или багаж (Дор).

вазвѐждам, вазвѝдам *гл, несв.*, **во̀зведам** *св.* Водя някого нагоре, нависоко. *Йштеха ми да хи во̀зведам на го̀рнен кат и хи во̀зведах на го̀рнен кат и хи вазвѐдах го̀ре на к'о̀шкен на ферахло̀к* (Слв, Пт, Вв, Мм)

вазду̀вам *гл. несв.*, **вазду̀йа** *св.* 1. Надувам. 2. *прен.* Подкарвам бързо кола, кон, мотор. *Фно̀го си вазду̀л коло̀та* (Кор).

вàйа *ж.* Бавачка на дете (Дор).

ваку̀ме *мн.* Детска игра на „куц крак". *Àде да ѝграме на ваку̀ме* (Кор).

вал'àвица *ж.* Тепавица (Кос, Дор, Рк).

вàлаф *прил.* 1. Небрежен към облеклото си, развлечен. 2. Бавен, пипкав, несръчен. *Вàлави о̀ра* (Кор, Рк).

валгàф *прил.* Малко влажен, възвлажен. *Сѐното йе валгàво. Др'о̀ите са валгàви, трѐва о̀ште да со̀хнат* (Лн).

вàле *с.* Бонбон. *Благи вàлета, б'àло вàле* (Лп).

вàленица *ж.* Детска игра на търкаляне. *Àде ѝграме на вàленица* (Кор).

вàлес *прил.* Объл. *Вàлеста тѝква, вàлести слѝви* (Дор, Кор).

вàл'канки *мн.* Малки топчета, оваляни в брашно за току-що проял добитък. *Нàправи му вàл'канки да пройагѐ* (Кос, Дор).

вал'коѐдетина *ж.* Топчета от неразбито брашно в гозба (Дор).

вàлнува *гл. несв.*, **вàлне** *св.* Повлява. *Данò вàлне да понаквàси* (См, Ар, Ас).

вал'о̀к *м.* Недялано обло дърво за минни подпори (Рк).

валто̀к *м.* Оваляно, сбито, сплъстено нещо; вълна, памук, мъх, брашно и др. (Кт, Вв, Пт, Слв, Дв).

вал'у̀га *ж.* Колело за мачкане на слама, за уравняване на терен.

вандàк *м.* Вързоп сено, слама, дърва, вълна, памук и др. (Кос, Рк).

вапцàрница *ж.* Бояджийница, в която оцветяват плат, прежда. *Фаф вапцàрницата вàпцват абѝ, во̀лна и прелà* (Пт, Слв, Дв, Ус).

вàпка *ж.* Тънка снежна покривка. *Като са со̀вна, вѝдехме, че ѝма вàпка* (Кор и др. в Чепинското корито).

вàра-кàра *гл. безл.* Вървя, вървя. *Вàра-кàра еднà нъш то̀й на до̀йде на егрѐка* (Сч).

варбѐл *м.* Врабче. *Варбѐлат летѝ с дру̀ги враблѝ* (Рк, Дор).

варвѐ[1] *мн.* Ходове, начини на постъпване. *Сакѝва варвѐ ни мѝ са хàрч* (Слв).

варвѐ[2] *мн.* Ленени канапи на прости цървули. *Варвѐте са йàки, когàто са лѐнени* (Бат).

варвенѝца *ж.* Низа чушки, зелен фасул, бамня. *Нàнижи фасу̀л'а на варвенѝца* (Лн).

варгулѝф *прил.* Ръбест. *Варгулѝф ка̀мик* (Дор).

варзалѐц *м.* Възел. *Тва̀ вѐже ѝма мло̀го варзалцѝ* (Лн).

варзалѝф *прил.* Който има много възли. *Варзалѝва прѐжда, варзалѝви ко̀нце* (Лн.)

варѕѝкам *гл. несв.*, **варѕѝкнам** *св.* Скърцам. *Врата̀та варѕѝкна, ма̀йка ѝде* (Рк, Кос, Дор, Кор).

варзо̀беў *м.* Прежда с много възли. *Прѐденото 'е варзо̀беў* (Кор).

варзо̀л *м.* Мрежа, направена от здрав канап, за пълнене с тревен фураж. *Да натаптѐм на̀й-напрѐш адѝна варзо̀л, сѐтне дру̀ге* (Мс, Дв).

варзу̀л' *м.* Възел. *Прѐданото ѝма фно̀го варзу̀лѐ* (Кос, Рк, Бат). *в а р з а л ѐ ц.*

варзу̀леф *прил.* Който има много възли. *Варзу̀лево прѐдено, варзу̀лева прѐткава* (Гъл, Рк). *в а р з а л ѝ ф.*

ва̀ркам *гл. несв.*, **ва̀ркнам** *св.* Бързам. *Търна ли на пъ̀т, сѐ ва̀ркам* (Гъл, Дор).

варла̀к *м.* Камък или нещо друго, което може да се хвърли. *Зѐми варла̀ка, па го фъ̀рли на ку̀четата да ги прого̀ниш* (Дб, Гъл).

варнѝла *ж.* Тънка дълга дялана или обла гредичка, която се използува предимно за лека ограда. *У̀бава варнѝла за огра̀да.* (Рк, Дор, Кос, Кор).

вар'о̀ *ж.* Голям каменарски чук. *Вар'о̀та трѐба за разбѝване на голѐми ка̀мици* (Кос, Кор).

варс *предл.* Върху. *Дано̀ та чу̀ва и бра̀ни варс по̀т' и пот по̀т'* (Смл, Смн, Ел, Мог, Ад, Мд, Рд, Сг, Муг).

вартелѐга *ж.* Детска и юношеска игра на въртележка — дъска, поставена върху забит кол (Лн).

вартелѐшка *ж.* Закрепено в средата на вратата дървче, което се завърта при отваряне и се отвърта при затваряне (Кос, Рк).

вартелѝф *прил.* Който се върти, не стои на едно място, подвижен, игрив. *Гл'о̀даха айнѐ вартелѝви о̀чи като̀га нѝкога не го бѐха вѝд'вали* (См, Ар, Ас).

вартико̀шник *м.* 1. Глава на семейство, стопанин. 2. *прен.* Мъжки срамни части (Рк).

вартипо̀п *м.* Полско цвете лайкучка (Кос).

варто̀глаф *прил.* Саможив, особен, своенравен. *То̀зи мо̀ш е вно̀го варто̀глаф и жено̀та му е варто̀глава* (Кор).

варту̀пал' *м.* 1. Късо обло дебело дърво. 2. *прен.* Къс набит подвижен човек (Слв).

варту̀шка *ж.* Виене на свят, замайване. *От варту̀шка ми са завартѐ свѐт* (Дор).

варх *м.* Количество снопи, които се овършават на един път. *Ѝмаме сно̀пе о̀ште за едѝн ва̀рх* (Дор).

варшѝло *с.* Забито в средата на хармана дърво, около което се въртят животните, които вършеят, стожер. *В среда̀та на арма̀на е забѝто варшѝлото* (Рвн, Дор).

варшѝлник *м. вж. в а р ш ѝ л о. Ѐлоф варшѝлник е вно̀го здра̀ф* (Кос, Рк).

варшѝтак *м. вж. в а р ш ѝ л о. До̀буф варшѝтак на гу̀вно* (Кор).

ва̀страп *м.* Старателно наредена купчина от разни вещи (Гб).

васу̀леница *ж.* Шума от обран зелен фасул за фураж (Бат, Рк).

васу̀л'овица *ж.* Прът за увиване на фасулово растение (Гъл).

васхрѝпват са *гл. несв.*, **васхрѝп'ат са** *св.* Схващат се (за сухожилия). *О̀леле васхрѝпаха ми са жѝлите, та не мо̀го да хо̀рдна рако̀та* (Кор).

ва̀тали *мн.* Дървета, между които стои гребенът на домашния стан, заедно с отвесните дръвчета, които ги крепят (Гъл).

ва̀ўт *м.* Ниско равно влажно топло място. *Ва̀ўтат е ра̀вна мѐшка* (Кор).

вгроз'а̀ва ми са *гл. безл.* Погнусява ми се.

вдѐфка *ж.* Образец на разни видове тъкан. *Сас са̀йа вдѐфка са тка̀йат шпа̀тени одела̀* (Слв, Вв, Пт, Дв, Рво, Ус, Смл).

вдо̀н'вам са *гл. несв.*, **вдо̀н'а са** *св.* 1. Вдълбава се много дълбоко. *Водо̀та са вдо̀нила длибо̀ко и излѐла пот д'ушѐм'о̀на.* 2. *прен.* Отивам далеч, откъснат от света (Слв, Мс, Дв, Мм, Сок, Ус, Рво, Чок).

вѐда *прил.* Кривогледа. *Вѐда жена̀, вѐдо дево̀йче* (Лн).

ведрѝца *ж.* 1. Издълба̀н като кофа дървен съд за поене на добитък. 2. Горско цвете с различни багри. *Мѐстото са вѝка Ведрѝчина могѝла от цвѐтето, коѐто цъфтѝ та̀м* (Рк).

вѐе *гл. несв.*, **вѐйне** *св.* Вали сняг. *Го̀твим са за зѝмата, га вѐйне сн'а̀к* (КлД, Мт, Чл, Куш, Куз, Дек).

везбѝ *мн.* Разни ръкоделия. *Марѝйа йа нау̀чи мло̀го везбѝ* (Мт).

венчѝлба *ж.* Сключване на църковен брак. Венчаване. *Сега̀ венчѝлба не пра̀в'ат, скл'у̀чват гра̀ждански бра̀к* (Рк).

вѐр'ам са *гл. несв.* Променям вярата си, помохамеданчвам са. *Ах гѝди, мо̀ме, момѝче мла̀до! Вѐра си вѐри, мѐне си зѐми! — Ах гѝди лу̀до мла̀до, до̀бар ми йуна̀к, вѐра не сѝ вѐр'ам, тѐбе не зѝмам'* (н. п. — Кор).

ветровѝти о̀чи *мн.* Влюбчиви, силни очи (Дор, Кор).

ветроло̀м *м.* Смерч. *Ветроло̀м искорѐнѝ дарвѐтата* (Дор).

вечермѐ *с.* Цяло животно, печено на шиш. *То̀зи вѐчер ще едѐм вечермѐ* (Кор).

вечѐрник *м.* Прилеп. *Вечѐрникат мѐса мѝшка с крила̀* (Лн).

вечер'ȍ *ж.* Вечерно ядене. *За вечер'ȍ свàрите л'ȍшта* (Лн).

вȅшина *ж.* 1. Кръстец от снопи. 2. Голям сноп, който се поставя като шапка на кръстеца. *Гол'àма вȅшина не пỳска вȍда* (Ел, Хл, Стр).

вжỳрвам *гл. несв.*, **вжỳрнам** *св.* Турям джезве в жаравата на огъня, за да направя набързо кафе (Ус, Рво, Смл).

взѝркам са *гл. несв.*, **взѝрнам са** *св.* Заглеждам се съсредоточено в нещо. *Взѝркам са фаф вирà да вѝд'а ѝма ли рѝба* (Дед, Сит, Лл).

виглѐшка *ж.* Прътено с дръжка отгоре гърненце за носене храна на полето (Брц).

видийàло *с.* Черга. *Видийàлото е здрàто, че е откȍлешно* (КлД, Чд, Мт).

вийàч *м.* Дълъг тънък прът, цепнат на единия си край на кръст и разтворен с две клинчета, който служи за бране на плодове от високи дървета. *На вийàча вързват мàлка торбѝчка, ф коя̀то се събѝрат фàнатите плȍдове* (Гъл, Брн).

вилàк *м.* Мъжко нескопено прасе, което служи за разплод (Кос).

вѝнка *ж.* Фуния. *Зѐми вѝнката да напълним дамаџàната с вѝно* (Тб).

вирѝ сȏ *гл. несв.* Събира се вода и се образува дълбок вир. *Вѝр сȏ вирѝ, лескȍ го дaржѝ* (Кос, Рк).

вир'ỳга, вир'ỳшка *ж.* Локва, локвичка. *Гл'ȍдай да са ни омȍкриш вав вир'ỳгата по пȍт'ан* (Лн).

вѝска *гл. несв.*, **вѝсне** *св.* Виси, увисва. *Вѝш каквȍ са вѝска от грѝжа ти одȍлу* (поречието на р. Малка Арда).

вѝта главȍ *ж. ирон.* Твърдоглав, упорит човек. *Мàни го бе, вѝта главȍ!* (Кор).

вѝтва *ж.* 1. Тънък жилав прът, свит на окръжност, който затяга два кола на лека ограда. 2. Лека окръжност от жилави пръти, която се закрепва на краката, за да не потъват при пътуване по дълбок сняг (Зб).

вѝто *прил.* Нецепливо. *Дурвȍто не мȍже да са отцѐпи, ȍки е вѝто* (Кос, Рк, Дор, Кор, Бат).

витрỳшка *ж.* Много силен вятър, който прави големи пакости, вихрушка (Гъл, Брн).

вѝша *прил.* Висок. *Йа излѐзи Йàнице, на вѝша дивàна* (н. п. — Рво, Ус).

вѝштер *м.* Дива свиня, глиган. *Хȍди самȍ по байран като вѝштер* (См, Ас).

влàга *ж.* Детска пастирска игра, при която в центъра на кръг забиват колче, на което връзват въже, дълго два метра, а около него всяко пастирче си оставя торбичката с храна и се стреми да си я вземе, но пазачът, който стои при колчето, прави усилие да го удари с крак и ако успее, двамата си разменят местата (Сем, Кв).

влак *м.* Приспособление за влачене на трупи в гората (Рк).

влакнѐсвам *гл. несв.*, **влакнѐсам** *св.* Окосмявам се (Дор).

властàр' *м.* Стебло на киселец, което се яде, докато е младо. *Децàта берȍт кр'ȍх властàр'* (Лн).

влачѝлка *ж.* Брана (Кос, Рк).

влàшко àлиште *с.* Дебело кичено вълнено халище (Рк, Дор, Кос).

влекàво *нарч.* 1. Спокойно. *Когàто врѐмето е влекàво, офцѐте пасàт кротко* (Гъл). 2. Увлекателно. *Йѐца влекàво дỳма, врѝт' го гл'ȍдат ф очѝте* (Рво, Ус, Слв, Мм, Вв).

влѝтнува *гл. несв.*, **влѝтне** *св.* За миг откъсва вниманието си и го насочва другаде или го разсейва. *Влѝтна ми ỳмȍ фаф вретѐното, та искѝп'ȍ фасỳл'ȍ* (Кос).

вȍгнел *м.* Въглен. *Жѝвийут вȍгнел свѐти* (Кос).

воденѝца *ж.* Стомах. *Ранȍта от устàта по грацумàно отѝва фаф воденѝцатȍ* (Кос).

вȍдица *ж.* Царевично зърно, закрепено на конец, за ловене на врабчета (Рк).

вȍдна жѐлва *ж.* Водна костенурка (Мт, КлД, Чд, Куш, Дек, Куз).

воднѝк' *м.* Място за миене на съдове, умивалник (Лн, Гъл).

воднѝчеф *прил.* Влажен. *Мѐшкото е воднѝчево и нѝвато е воднѝчева* (Кос, Дор, Рк).

воднѝца *ж.* Водна змия. *В блàтото ѝма млȍго воднѝци* (Гъл).

вȍже *с.* Плацента. *Мàйката родѝ и вȍжето пàдна* (Кор).

вȍзбарно, вȍзбурно *нарч.* Нагоре, по бърдото. *Мȍчно са вурвѝ на вȍзбурно* (Кос, Рк).

вȍзбуче *нарч.* Нагоре по височината, по стръмнината. *Мȍчно са вурвѝ вȍзбуче* (Кос, Рк).

вȍзврат'ки *мн.* Гостуване на младоженците в петък у родителите на младоженката, а във вторник и сряда по на три семейства — за *прȍгима, пладнѝна и вѐчера*, а когато има непосетени семейства, гостуването продължава и в четвъртък, последния ден на сватбата (Слв, Пт, Мм, Ус, Рво).

вȍзгали си крацѐте. Запретни си крачолите (Кор).

возѝжда *гл. несв.*, **возѝге, возѝде** *св.* Надуе се, втаса. *Лѐбут да возѝге, тогàва са печѐ* (за хляб — Рк, Кос).

вȍл'нeник *м.* Вълнена черга. *Тузѝ вȍл'неник е здрàн* (Кос, Рк).

вонтѝф, вогнѝф *прил.* Който мирише на лошо. *Вонтѝва женȍ* (Рк). *Вогнѝва крàво, вогнѝво шѝве* (Кор).

вȍрвиште *с.* Труден път, по който се излиза на открито място (Кор).

ворзѝк *м.* Стърчишка на кола. *Дàйте ми дȍрво да нàправ'а ворзѝк, че ми са е строшѝл* (Кос).

во̀рѕул' *м.* вж. *в а р з а л ѐ ц. По во̀жето ѝма вно̀го во̀рѕуле* (Кос); *в а р з а л ѐ ц, в а р з ỳ л'.*

во̀рѕулеф *прил.* Който е с много възли. *Во̀рѕулева жѝчка, во̀рѕулево прѐдено* (Кос).

во̀скардево *прил.* Слабо сладко-кисело. *Смàчках чырвèни сонѝци, размѝх ги с водо̀ и стàна ỳбаво во̀скардево* (Рк).

во̀скарсне *ж.* Каиш, който свързва горе самара с подопашника. *Во̀скарсн'ата сво̀рзва прѐкрасн'ата сас самàра* (Зб).

во̀тер *нарч.* Вътре. *То̀й со̀ скрѝ во̀тер и на со̀ покàза вѐке* (Кор).

во̀ша брỳнка *ж.* Синя пъпка. *От во̀шата брỳнка са умѝра* (Кор).

враблѝ *мн.* Две мрежи, направени от здрав канап, които се пълнят с тревен фураж (Кор).

вра̀гове *мн.* Зли духове, дяволи. *Ноштѐс ц'àла но̀ш со̀ бо̀рих с вра̀гове* (Рк).

враго̀вам *гл. несв.* 1. Враждувам с някого, не поддържам добри отношения. 2. Насън се боря със зли духове и дяволи (Слв, Пт, Мс, Дв, Мм).

вра̀ти *гл. несв.*, **вра̀тне** *св.* Наклонява се от товар. *Мỳлето вра̀ти, ки са обърне* (Гъл, Рн).

вратн'àк *м.* Врат. *На вратн'àка ѝма голѐми цѝреи* (Рк).

вра̀чка *ж.* Малка вратичка, изрязана в голяма врата в големите дворове на някогашни къщи. *Прес вра̀чката мино̀ват л'ỳге, а прес голѐмата добѝтакот и коло̀то* (Кос, Рк).

врус *предл.* Върху. *Ке се фъ̀рла врус нѝх* (Чн).

връ̀фка *ж.* Тънко късо въженце (Гъл).

връ̀шка *ж.* Отсечен или пречупен връх на дърво (Кос, Рк).

вузѝо̀мам са *гл. несв.* Съвземам се от болест. *Вузѝо̀х са вѐке, ỳбаве со̀м, на со̀м вѐке бо̀лан* (Кос).

вỳлица, ỳлица *ж.* Отходно място, нужник. *Вỳлицато мерѝса на ло̀шо* (Кос).

вỳник' *м.* Умивалник. *Ф къ̀штата ѝма вỳник'* (Плт).

вургỳлес *прил.* Безформен, който не може да се закрепи. *Вургỳлес кàмик* (Кос).

вурнѝлка *ж.* Дълга тънка дялана или обла гредичка, която служи предимно за лека ограда (Кос).

вỳшки *мн.* Отпадъци от белени картофи. *Дай вỳшките на крàвато̀* (Кор).

въ *част.* Нима, ли. *Въ си до̀йде бра̀т ти али го нѐма?* (Кор).

върбѝло *с.* Дръжка на кошница. *Дръжи здрàво ко̀шницата за върбѝлото да не пàдне* (Гъл, Брн).

въ̀рга *ж.* Естествен израстък върху дърво, който се използува от кацарите за правене на копанки (Мс, Дв).

въргалѝф *прил.* Който е с подутини, с гранавини по стъблото. *Варгалѝво дъ̀рво* (Гъл).

въ̀ршин *м.* Отсечен или поломен връх на дърво (Бат).

въсел'ница *ж.* Гъсеница. *Бо̀бат е пъ̀лен с въ̀сел'ници* (Ор).

вътаро̀свам, вътаро̀сувам *гл. несв.*, **вътаро̀сам** *св.* Правя жлеб на дъното на каче. *Вътаро̀свам, ала бо̀рже са измор'àвам* (Дв, Мс).

въхьà *ж.* Постоянен сърбеж на стъпалото, болезнено състояние (Рк).

г'а, г'а, г'а *межд.* За мамене на муле и магаре (Кор).

гавано̀ска *ж.* Гърненце, в което носят мляко на полето за обед (Кор).

гагàл'ки[1] *мн.* Кочани от оронена царевица (Жъл, Вр, Лк, Дк).

гагàл'ки[2] *мн.* Сарми. *То̀ра ше едѐм гагàл'ки* (Рк, Дор, Кор).

гагàл'ки[3] *мн.* 1. Топчета от неразбито брашно в каша. *Ф то̀й кàша ѝма мло̀го гагàл'ки* (Лн). 2. Топчета месо, оваляни в брашно (Кос).

гагарѐц *м.* Вагарец. *Гагарѐцат живѐ пот ко̀жата на ѝо̀дар добѝтак* (Рк).

гагàш *м.* Човек с дънести, отпуснати потури. *Вдѝгни си гàштето, чи мѐсаш на гагàш* (Лн).

гагѝчкам *гл. несв.*, **гагѝчнам** *св.* Гъделичкам. *Гагѝчнах го, та потско̀чи* (Дор).

гагỳл'ка *ж.* 1. Издигнато място в градина, нива, ливада. 2. Бучка необъркано тесто, топче (Рк).

гадàви са *гл. несв.* Проявява видими признаци на нежелание да бозае (за бебе — Слв, Вв, Кт, Пт).

гадѝшкам *гл. несв.*, **гадѝшнам** *св.* Гъделичкам (Рк). *г а г ѝ ч к а м.*

газàк *м.* Детска шейна (Гъл).

гàзе (тур) *с.* Петрол. *Тỳри гàзе ф лàмбата и ѝа зàпали да свѐтне, чи ѝе т'о̀вно* (Лн).

газỳра *ж.* Корен на лен. *Когàто са мъ̀не стебло̀то, тогàва са мъ̀не и газỳрата* (Кор).

галагѝна *ж.* Глог с червен дребен сладък плод (Рк).

галаго̀нка *ж.* Храст с дребни назъбени листа, бели цветове и дребни червени сладки плодове с костилчици. *Блàга галаго̀нка* (Бат).

гàленик *м.* 1. Малко момченце или момиченце обсипвано с много нежности от всички страни. *От то̀зи гàленик нѝщо нѐма да излѐзе* (Рк, Кор). 2. Любовник.

гàленица *ж.* Любовница (Гб, Мт).

гал'чилà *ж.* Приказки, раздумки (Рк).

гарагàска *ж.* Сврака. *Гарагàската крештѝ.* (Кос, Дор, Рк).

гарагàшка *ж.* Разноцветно луковично полско пролетно цвете. *Ф рàстето ѝма мло̀го гарагàшки* (Лн).

гарагỳтка *ж.* Гургулица (Сем, Кв).

гарва̀л'че *с.* Малка бучка захар, сол. *Да̀дах му̀ едно̀ гарва̀л'че шукѐр да мо̀л'кне. Ту̀рих ф сала̀тата едно̀ гарва̀л'че со̀л' и ма̀лко ик шарла̀нче и оцѐт* (Лн).

гаргу̀лка *ж.* Издигнато място в нива, градина, ливада от камъни или пръст (Рк).

гарда̀ло *с.* Ручило на гайда. *Гарда̀лото о'а̀вна гардѝ* (Лн).

гардѝ *гл. несв.* 1. Грухти (за прасе — Рк). 2. Ръмжи (за куче, вълк — Слв, Вв, Кт). 3. Хърка. *Ца̀ла но̀ш гардѝ, та не мо̀га да за̀сп'а* (Лн, Слв, Пт, Мс). 4. Ручи. *Гарда̀лото на га̀йдата гардѝ* (Лн).

гарду̀л'а *ж.* Гулия с високо стебло и жълт цвят (Дор).

га̀рлешка *ж.* Дърво и плод на вид синя слива (Дор).

гарлѐшник *м.* Гръклян (СП).

гармад'а̀свам *гл. несв.*, **гармад'а̀сам** *св.* Натрупвам в безпорядък. *Гармад'а̀сах сѝчките ка̀мене и ту̀хли* (Лн).

га̀рмеш *м.* Грьмотевица. *Чу̀ва са га̀рмеш* (Дор).

гарму̀деф *прил.* Който е с много буци и неравности. *Гарму̀дева нѝво̀* (Рк, Кос).

га̀ро *с.* Местен обичай у българите християни, според който вечерта на сирни заговезни децата палят големи огньове по градини и ливади, за да бягат злите духове, причиняващи според поверието злини (Дор, Кос, Рк).

га̀рчел' *м.* Гърбав, хилав, сакат човек или животно (Дор).

гару̀л' *м.* Зелен плод на слива. *Л'у̀ти гару̀ле не са̀ йада̀т* (Бат).

гас *прил.* Презрял. *Га̀з о̀рех, га̀за кру̀ша, га̀зи чурѐши* (Гб).

га̀усник *м.* Лигавник. *Га̀усник за бѐбе* (Рк).

гафта̀н *м.* Част от пъстра женска горна дреха, която се запасва отзад, а престилката отпред (КлД).

га̀чка *ж.* 1. Кука, закрепена на края на кожена ивица, която се навива върху навущата, за да се крепят (Рк). 2. Кука за скубане на сено от плевнята или купата (Кос).

гѐвер *м.* 1. По-малкият брат на младоженеца — за младоженката. 2. Раздаване пари за „бог да прости" на починалия — обичай у българо-мохамеданите. *Йа̀м си гѐвер* (Кос).

геракѝн'а, геркѝн'а *ж.* Граблива птица, която напада кокошките, ястреб. *Геракѝн'ата са спу̀сна и дѝгна коко̀шката* (Рк, Кос, Дор, Бат).

герда̀н *м.* 1. Огърлица с мъниста, монети и др. 2. *прен.* Долна част на хомота, която затваря шията на впрегнатото животно при колата или плуга (Гъл).

гидѝк (тур) *м.* Място, отдето минава дивечът и ловците го чакат. *На гидѝка ще сидѝм на пусѝйа* (Рк).

гиздѝло *с.* 1. Всички сребърни и златни накити, които се носят на ръката, гърдите и главата, подарени от годеника на годеницата, което се състои от по̀рстен и грѝвн'а — за ръцете; *трѐпка, ку̀решница* и *синжѝре* — за главата; *мано̀керо* или *кръ̀стче* — за окачване на шията; *синжѝрчета* и *ѝглички* — за закопчаване на па̀зухите; *зу̀нка* с *чепра̀зе* — за над пояса. 2. Тържествено връчване на годеницата горните накити. *Сно̀шта са но̀сили гиздѝло* (Слв, Пт, Мм, Сок, Бс, Ус, Рво, Смл, Сф, Чок).

гирѝло *с.* Буталка за биене на мляко в някогашните мандри. *Ѐлово гирѝло йе на̀йху̀баво и здра̀во и ни да̀ва до̀х и тра̀га* (См, Ар, Ас, Сел, ШлР).

глава̀ *ж.* Кичеста хвойна, която се слага на върха на га̀ганицата (вж. *га̀ро* — Кос, Дор).

гла̀вес *прил.* Който има голяма глава. *Гла̀веста женò, гла̀весто дѐте* (Рк).

гла̀вница *ж.* Възглавница. *На гла̀вницата са лежѝ* (Доб).

главо̀к *м.* Човек с голяма глава (Рк, Бат).

главу̀чка *ж.* Оронен царевичен кочан (Гъл, Брн).

гла̀днус *м.* Глад. *Пу̀кнали от гла̀днус* (Кв).

гладу̀нка *ж.* вж. *г а р у̀ л'*. *Зелѐна л'у̀та гладу̀нка* (Вр, Лк).

гла̀мвам *гл. несв.*, **гла̀мнам** *св.* Упорствувам, не отстъпвам, макар че доводите ми са несъстоятелни (Слв, Вв, Кт).

гла̀мнувам *гл. несв.* **гла̀мнам** *св.* Отхапвам. *Йа̀с си гла̀мнах от йа̀балката, ама̀ бѐшек л'у̀та, та йа фъ̀рли* (Сем, Кв).

гласта̀р *м.* вж. *в л а с т а̀ р*. *Но̀ви гласта̀ре излѐзаха* (Рк).

гла̀туш *м.* Нещо изискано изгладено, което е добило лъскавина и изящество (Вв, Кт, Слв).

глѐдник *м.* Гален син. *Глѐдникат е разга̀лен* (Вг, Кам, Кор).

глѐндам *гл. несв.* Гледам (Брц).

гло̀де *гл. несв.* Глозди. *Ку̀чето гло̀де ко̀кал* (Дор).

глоздѝни *мн.* Вид сладки червени трънки. *Бла̀ги глоздѝни* (Дор).

глухотѐвина *ж.* Тишина, покой. *Слет го̀рмеш, до̀йде глухотѐвината* (Дев).

глушѝна *ж.* Едногодишно, кичесто със сини цветове растение, което се използува за покриване кръстци от снопи. *Ту̀ри глушѝна и ка̀мен' одго̀ре да го не намо̀кри дъждо̀* (Лн).

гна̀сен *прил.* Нечист, мръсен. *Това̀ дѐте е фно̀го гна̀сно* (Бб).

гноенѝца *ж.* Пъпка, която бере, гной. *На бѐбето излѐзаха гноенѝци* (Рк, Бат).

гну̀с мо̀ йе *безл. израз.* Гнусувам се. *Гну̀с мо̀ йе да го изйа̀м* (Лн).

гнусна̀ф *прил.* вж. *г н а̀ с е н*. *Гнусна̀ва женò, кеко̀т й смо̀ркулеке* (Кос, Рк).

гнусото̀ *ж.* Пълен безпорядък и мърсотия. *Ф то̀й дво̀р каква̀ йе гнусото̀!* (Лн).

го̑би *мн.* 1. Гъби. 2. *прен.* Струпеи по уста на току-що отбито от майка му яре или агне (Рк). 3. *прен.* Пъпки по уста на дребен добитък, пасъл росна трева. *Ко̀зите на мо̀гат да пасо̂т, о̀ти и̇мат го̑би по уста̀то̂, гнѐс ще са гла̀дни* (Кор).

говеда̀рник *м.* Меглан, където се събира селският добитък и откъдето говедарят го подкарва на паша (Кос).

го̀ве̂м *гл. несв.* 1 Не ям блажно през пости или сряда и петък. 2. *прен.* Не говоря пред кума и кумата, докато не ме поканят на тържествено угощение и ми разрешат да говоря пред тях (Слв, Пт, Мм, Бс, Ус, Рво, Сф, Чок, Мам, Смл, Чп, Лев, Мс, Дв, ШлР).

го̀глаф *прил.* Гологлав. *О̂ки о̀гиш го̀глаф, на мра̀зи ли ки?* (Кос, Кор, Дор, Кам, Рк, Вг).

гогорѐц *м.* вж. *г а г а р ѐ ц*. *Фно̀го гогорцѝ и̇мат гов'о̀дата* (Кос).

го̑гр'ам *гл. несв.* Правя дипли при шиене на дрехи. *Го̑гр'ам си анкери̇̀йата* (Кос).

годежа̀ре, годешка̀ре *мн.* Сватовете, които отиват да вземат невестата от дома на родителите и (Рк).

година̀к *м.* Тържествено празнуване на 23 април, Георгьовден в продължение на три дни, като се устройват забавления и се раздават пити за здравето на хора и добитък (Рк, Кос, Дор, Чн, Кор).

гоени̇̀ци *мн.* Пъпки, които излизат по лицето на младите като израз на буйна кръв и здраво тяло (Осн).

гожу̇̀к индерѐк (тур). *м.* Силно отровна змия (КлД, Ав, Мт, Чоб).

гозл'о̀к *м.* Гулия (Зб).

го̑зник *м.* Задно черво. *Го̑зникат и̇ма мло̀го ло̀й, та утро̂'т'ва, га̀ го аде̂ш* (Мм, Бс, Сок, Ус, Бс, Тик, Слв, Вв, Пт).

го̀л шул'у̇̀к *м.* Гол охлюв. *Го̀л'ут шул'у̇̀к со̂ пока̀чи на дурво̀то* (Кос).

гола̀к *м.* Кожухче без ръкави (Гъл, Рн).

гол'а̑мо агѐзмо *с.* Вода, осветена от свещеника в черквата сутринта на 5 януари, с която той пръска по къщите, за да пропъди злите духове, *буга̀нците* (Слв, Пт, Мм, Сок, Бс, Лев, Ус, Сф).

гол'а̑ма укрѐпка *ж.* Дълго дърво, клин, което влиза в задното кросно при домашния стан и при нужда го затяга или отпуща (Слв, Вв, Кт, Пт, Тик, Мм, Сок, Бс, Ус).

гола̂че *с.* Току-що излюпена птичка, без перушина (Рк).

големи̇̀на *ж.* Наименование на месец януари (Гъл).

голештѝр' *м.* Беден човек, последен сиромах. *От то̀й чувѐк по̀-голештѝр' н'а̀ма* (Лн).

г'о̀л'ук *прил.* Дълъг. *Г'о̀л'ук по̀к' умор'а̀ва по̀к'ника* (Кос).

голоти̇̀йа *ж.* 1. Сиромах, бедняк. *Голоти̇̀йа като тойа̀га.* 2. Немотия (Мс, Дв).

го̀л пъжлек *м.* вж. *г о̀ л ш у л' у̇̀ к* (Дор).

го̑не са *гл. несв.* Кабардисва, надува се, готов е за слагане в пещта (за хляб — Рк).

горга̀нка *ж.* Високо градинско разноцветно цвете, гергина (Кор).

гори̇̀ште *с.* Опожарена гора, от която стърчат обгорели дънери. *О̂дих да ви̇̀д'а гори̇̀щтето, о̀т о̀ште кади̇̀* (Кор).

го̑рл'а *гл. несв.* Окопавам втори път растение, като събирам пръст около него (Рк).

го̑рлене *с.* Второ окопаване на растение (Рк).

го̑рлешка, го̑рлештица *ж.* вж. *г а̀ р л е ш к а* (Рк).

го̀рна во̀пка *ж.* Назъбена част от дарак, която се движи напред и назад при влачене (Кор).

го̀рски божу̇̀р *м.* Див мак (Доб).

го̑рчеф, гърчеф *прил.* Слаб, хилав, педъгав (Рк, Бат).

горчома̀н *м.* вж. *г а р л ѐ ш н и к* (Бат).

готвена̀ *мн.* Ястия, гозби. *У̇̀бави готвена̀ пра̀ви* (Дор, Рк).

готову̇̀шка *ж.* вж. *а р а̀ г а* в 1 знач. (Гъл, Бч).

го̀у̑ џулѐпей *м.* вж. *г о̀ л ш у л' у̇̀ к* (Кор).

гра̀г'о̂, гра̀д'о̂ *гл. несв.* 1. Градя, зидам. 2. Правя нещо, подготвям нещо. *Гра̀г'о̂ огра̀да, гра̀г'о̂ сва̀дба* (Кос). *Гра̀д'о̂ коли̇̀ба, гра̀д'о̂ сва̀дба* (Рк, Кор).

грама̀да *ж.* Голяма купчина хора, навалица. *На плошта̀да и̇ма грама̀да хо̀ра* (Рк).

грамаду̇̀шка *ж.* Малка птичка със светъл цвят, която живее предимно по грамади и скали (Лн).

грамоскѝ, грамостѝ *гл. несв.* 1. Увеличава обема и формата на нещо и го прави помъчно носимо. 2. Тежи. *Ча̀кай да нави̇̀йо на ма̀лка кни̇̀шка да ки не грамоскѝ кес'о̂та* (Кос, Рк).

граѐр *м.* Бурен в житни растения. *Граѐрот л'укѝ ф лѐбот, ако на са искрѐби* (Кос, Рк, Бат).

гра̀паф *прил.* 1. Изцапан от кози и овчи изпражнения (Дор). 2. Който има следи от шарка по лицето. *Гра̀пава е, о̀ти е лежа̀ва от си̇̀пка* (Кор). *Гра̀паво моми̇̀че, о̀ки е лежа̀ло от ба̀ба ша̀рка* (Кос).

графи̇̀ца *ж.* Двойна игла за женски коси, фиба. *Па̀днали ки графи̇̀цике от косо̂та* (Кос).

гр'а̂х *м.* Грах. *Го̀твили сме гр'а̂х за вѐчера* (Гъл).

гр'а̂хче *с.* Нещастник, окаяник. *Т'у̇̀ гр'а̂хче, човѐчецат нѐма една̀ паро̂ да си ку̇̀пи др'о̂а и о̀ди сѐ ско̀цан* (Лн).

грацма̀н *м.* вж. *г а р л ѐ ш н и к* (Дор).

грашени̇̀на *ж.* 1. Бурен, трева, която наподобява детелината. *А̀йде да ти но̀бера*

грашенѝна за кра̀ватȏ (Кор). 2. Околоплодници от грах (Рк).

гра̀шина *ж.* вж. *г р а ш е н ѝ н а* във 2 знач. *Ѝги до̀неси гра̀шина за добѝтакȏ* (Кос).

гра̀шȏ *гл. несв.* **гра̀шнȏ** *св.* Бъркам на добитъка плява с ярма и вода. *Ѐс гра̀шȏ на конѐке* (Кос, Рк).

греба̀ч *м.* Желязно приспособление с дървена дръжка, с което си изгребва жар от пещ (Гъл).

грѐбен' *м.* 1. Гребен за сресване на коси, гребен за стан. 2. *прен.* Воден ръб, който се образува при вливане на вода в улей на воденица, тепавица, дъскорезница и др. (Мс, Дв, Лн).

гребло̀ *с.* вж. *г р е б а̀ ч*. *З гребло̀то изгрѐбват о̀ган'а от пештȍ* (Кор).

гренда *гл. несв.* Ида (Брц).

греѐрек *м.* Фуражно зърнено растение с подребен от граха плод, бурен (Гъл).

греп *м.* 1. Постоянен сърбеж по тяло; *в ъ х ц а̀*. 2. Пъпки по тяло, които според поверието се изцеряват, ако върху болния се постави чувал, върху който се изсипва гореща жар, болният изтърсва жарта, оставя чувала и бяга с всички сили, за да се отърве от болестта (Кос, Рк).

гриба̀ло *с.* вж. *г р е б а̀ ч*. *Желѐзно гриба̀ло з дѐрвена дрѐшка* (Бт).

гриба̀ч, грибло̀, грибу̀л', грибу̀ч *м.* вж. *г р е б а̀ ч* (Мс, Дв, Кос, Лн, Рн, Дер).

грѝвица *ж.* 1. Шарено перо. 2. Вид гълъб (Дор).

грѝвн'а *ж.* 1. Халка, в която се поставя задната част на коса заедно с дръжката и се затяга с клин (Лн). 2. Желязна халка, през която се провира палешникът (Ст). 3. Гребен на петел. *Грѝвн'ата на петѐла йе мло̀го царвѐна, о̀ти йе студѐно* (Лн).

грозда̀рка *ж.* 1. Вид ябълка с тъмночервен валчест, дребен, но много сладък плод (Гъл). 2. Вид слива — дърво и плод. *Царвѐна грозда̀рка, жа̀лта грозда̀рка* (Лн). 3. Каче за носене на грозде от лозето до колата. *Бу̀кова грозда̀рка йе йѐка, ала йе тѐшка за но̀сене* (Мс, Дв).

гроздобѐрче *с.* Птичка, която се храни с грозде и почва да пее по време на гроздобер. *Мло̀го у̀баво пѐе гроздобѐрчето* (Гъл).

гро̀пал *прил.* Гол. *То̀й човѐк йе саблѐчен гро̀пал* (Лн, Дор).

гро̀пал'че *с.* Птичка току-що излюпена, без перушина (Лн).

гро̀паў *прил.* вж. *г р о̀ п а л*. *Го̀ў гро̀паў челѐк са ко̀пе ф река̀та* (Кор).

гру̀ле *с.* вж. *г а р у̀ л'*. *Фно̀го гру̀лета ѝма на тузѝ слѝва* (Кос, Рк).

грубнѝк *м.* Гърбнак на човек или животно. *Грубнѝкут мȍ болѝ* (Кос).

гру̀хнувам *гл. несв.* **гру̀хнам** *св.* Състарявам се, съсипвам се (Дор).

гръмоф *прил.* Дъбов. *Лиса̀та на гръмовата го̀ра желтѐет* (КлД, Чд, Мт).

гръндѝ *мн.* Гърди (Брц).

гръчма̀лник, гръчму̀лник *м.* вж. *г а р л ѐ ш н и к* (Гъл).

гу̀вно, гу̀мно *с.* 1. Харман. *На гу̀вното вугшѐем.* 2. Плевня. *Зѐми ко̀шут, ѝги на гу̀вното и на̀пулни ранȍ!* (Кос).

гу̀говичка *ж.* Шапчица на дъбов жълъд. *До̀бувет жѐлат ѝма ма̀йшка гу̀говичка* (Лн).

гугу̀ре *мн.* вж. *г а̀ р у л*. *Гугу̀ретата са̀ кѝсели* (Кор); *г а р у̀ л', г л а д у̀ н к а, г р у̀ л е.*

гугу̀фто (грц.) *с.* Гургулица. *Сѝво гугу̀фто* (Гб).

гугу̀шка *ж.* Навита на вретеното на чекръка прежда и след това извадена (Кос).

гу̀д'а *гл. несв.* Галя, милвам (Ас, Бд).

гудѝшкам, гугѝшкам *гл. несв.* **гудѝшнам, гугѝшнам** *св.* вж. *г а г ѝ ч к а м*. *О̀ки гугѝшкаш гѐкето?* (Кос).

гу̀жа *ж.* Гръклян. *Вно̀го е ло̀шо осѝл да ки флезѐ ф гу̀жата* (Кос, Рк); *г а р л ѐ ш н и к, г о р ч о м а̀ н, г р а ц м а̀ н, г р ъ ч м а̀ л н и к, г р ъ ч м у̀ л н и к, г ъ р ч м у̀ н.*

гу̀жба *ж.* вж. *в ѝ т в а* в 1 знач. *Гу̀жбата ст'а̀ги два̀ ко̀ла* (Кор).

гу̀жва *ж.* вж. *в ѝ т в а* в 1 знач. (Рк, Кос, Кам, Бб, СП).

гу̀жева кру̀ша *ж.* Вид круша отстрани зачервен плод (Лн).

гу̀жичко *с.* Сладичко, вкусничко. *Фно̀го ки са ѝска гу̀жичко* (Кос).

гузлѝф *прил.* Който иска да яде само вкусни ястия и лакомства. *У̀-у̀, како̀ф си гузлѝф!* (Кос).

гу̀нка, гу̀нк'а *ж.* 1. Дълга горна дреха за лошо време. *Гу̀нк'ата бе вѐзила за мъжа̀ си напрѐш двѐ годѝни* (Мт, Чд). 2. Кожухче без ръкави (КлД).

гу̀рал' *м.* вж. *в е ч ѐ р н и к*. *Гу̀рал'ат мѐса мѝшка с крила̀* (Дор).

г'у̀рбийа *ж.* Бисквита. *Ѝги ф г'ук'а̀н'ут, ку̀пи г'у̀рбии* (Кос, Рк).

г'ургѐнка *ж.* вж. *г о р г а̀ н к а* (Рк, Кос).

гургѝ *гл. несв.* **гу̀ргне** *св.* Грухти. *Свѝнето гургѝ* (Кос, Рк).

гургогѐлец *м.* Кълвач. *Гургогѐлецут чу̀ка по дурвѐтатȏ* (Кос).

гургȍр'ат *гл. несв.* Куркат. *Черва̀та ми гургȍр'ат, о̀ки сум гла̀гна* (Кос).

гургу̀ка *гл. несв.*, **гургу̀кне** *св.* Гука. *Го̀лабут ра̀но фа̀на да гургу̀ка* (Кос).

густѐн *м.* Кестен. *То̀й годѝна густѐнето мло̀го са родѝли, ще ѝма да са йасо̀т* (Лн).

гу̀та *ж.* Израстък, подутина на дърво. *Голѐма гу̀та* (Кор); *в ъ р г а.*

гу̀шевица *ж.* вж. *б а б у̀ ш к а*[1] (Сем, Кв).

гу̀шки *мн.* Сарми. *Фчѐра ру̀чахме гу̀шки* (Кос).

гъзър *м.* Дънер. *Прогнѝл гъзър* (Рк).

гърчи са *гл. несв.* Набира се, нагъва се (за шев — Гъл).

гърчмѝн' *м.* вж. *гарлѐшник. Вѝжда му са гърчмѝн'а* (Рк).

гъча *гл. несв.*, **гъчна** *св.* 1. Пълня. 2. Натъпквам едно в друго, за да стане плътно. *Гъча чувàлете с вълна, памѝк, дрѐп* (Гб, Яв, Дб, Гъл).

гъчен *прил.* Пълен. *Гъчена тѝквичка, гъчени пипѐрки* (Гб, Яв, Дб).

дабàк *м.* Дъбова гора. *Издòлу от сѐло ѝма дабàк* (Кос, Кор, Рк, Тър, Трб, Ус, Слв).

давнò *нарч.* Дано. *Давнò чѝма да та зачѝми!* (клетва — Кор).

дàвно *прил.* Отколешно, отдавнашно. *Дàвно врѐме, дàвно мѝнало* (Яв, Дб).

дагарџѝна, догорџѝна (тур.) *ж.* Кръстец от 13 снопа (Кос, Рк).

д'àл'ак *прил.* Дълъг. *Офчàрскийут клашнѝк е д'àл'ак до зем'àта* (Дор).

далгозòбец *м.* Прав дарак с дълги остри шипове, на който се влачи лен и коноп (Кор).

далхѝца, дахлѝца *ж.* Маларичен комар, който вече не съществува (Рк).

дамалѝк *м.* Рало (БМ).

дамàск, *м.* **дамаскѝйа** *ж.* Долно напречно дърво на хомот (Ст, ШлР).

данг'ѝл' *м.* Дете, недоразвито, изостанало във физическото си развитие (Гб).

дапòрва *нарч.* Тепърва, занапред. *Дапòрва ш ѝгим да жòнем* (Кос, Рк).

дàран *м.* Пръст с тревата, чим (Дор).

дарвàрник *м.* Дръвник, на който се цепят дърва (Дор).

дарвѝче *мн.* Овощни дръвчета. *Дарвѝчето са дрѐбни, ала ражда̀т* (Кос, Рк, Дор).

дарвòтник *м.* вж. *дарвàрник. Дарвòтникут е дебѐл* (Кос, Бат, Рк).

дарѕàлко, дарзàлка *ж.* Желязно приспособление за влачене на лен. *С дарѕàлкатò чѐшим ленòт* (Рк, Кос, Дор, Кор).

дармàсам *гл. несв.* Чепкам вълна, памук, дреб, за да го приготвя за влачене (Гб).

дармѝшене *с.* Разчепкване на памук, вълна, дреб, козина чрез биене с пръчка (Гъл).

двàтам *гл. несв.* Окопавам втори път растение. *Гнѐс ш ѝгим да двàтаме к'ук'ѝн'ут* (Кос).

двàтане *с.* Окопаване втори път растение. *Ѝгим си от двàтане компѝрут* (Кос).

двòен мѐч *м.* Приспособление към домашния стан, в което се слагат два скрипеца за тъкане с четири нищелки (Слв, Пт, Вв, Кт, Рво).

дебелѝшка *ж.* Вкусна горска гъба (Рвн).

дѐби *гл. несв.* Дебне. *Товà кѝче дѐби, чѝвлѝте се* (Дор, Оси).

девѐква *ж.* Дива лобода — билка за ядене и лекуване. *Девѐква с орѝс ше йадѐм* (Кор).

девѐсница *ж.* Предвестница. *Сòновете фсѐ ми са девѐсници* (Слв, Вв, Кт).

девечицвѐт, девецѝцвет *м.* Градинско цвете, което дава малки жълти цветове с 26 листца, калофер (Кос, Рк).

девослобàре *мн.* Сватовници, пратени от момчето да искат момата. *Девослобàре са испрàкили да ѝскат момѝчето* (Кос, Рк).

девоснàре *мн.* вж. *девослобàре* (Дор).

дедѐц *м.* Старец (Лн).

дѐка *нареч.* Къде. *Дѐка си òдила? Та да вѝждам, мàлка мòме, дѐка òдиш* (н. п. — Чн).

делигòзница *ж.* Стърчиопашка. *Делигòзницата е пѝле с б'àло на зàдницата и сѐ си клàти пòшката* (Рк).

демѝрка *ж.* Дърво и плод на слабо кисела ябълка (Гъл).

дѐнница *ж.* Зорница. *Дѐнницата изгрѐ* (Дор).

дѐрам са *гл. несв.*, **дѐрнам са** *св.* Сопвам се, остро се скарвам. *Òти ми са дерѐш?* (Дор, Слв, Пт, Мм, Сок, Ус, Сф, Рво, Смл).

дѐтал *м.* вж. *гургудѐлец. Дѐталут си ѝма мàлки дѐтлове. Шѐрен дѐтал* (Рк, Дор).

детѐ *с.* Момче. *Ѝмаш ли детѐ? — Ѝмам момѝче, нѐмам детѐ* (Бб, Доб).

детен'àсвам *гл. несв.* **детен'àсам** *св.* Забременявам. *Напрѐш двàдесте днѝ сам детен'àсала* (Рк.)

дѝва гул'ò *ж.* Сладка гулия. *В грагѝната ѝмаме фнòго дѝва гул'ò* (Кос).

дѝва прàска *ж.* Вид билка, чиито листа наподобяват върбовите, добитъкът я яде и дава много мляко (Рк).

дѝва теменѝшка *ж.* Гороцвет. *Блàтото е пòлно с червѐни като òган' дѝви теменѝшки* (Зб).

дѝва цàревица *ж.* Многогодишно тревисто растение, високо 40—50 см с мъхести сивопепеливи елипсовидни листа и жълти цветове (Дор, Рк, Кос): *дѝф к'ук'ѝн, лепѐнка.*

дивѝшка *ж.* вж. *девѐква* (Бв).

димберѝсвам *гл. несв.* **димберѝсам** *св.* Забавлявам малко дете, като го друсам на ръцете си или скута си, за да не плаче. *Цàл' дѐн' димберѝсам д'àтето, додѐ си дòйде мàйка му от т'ут'ѝн'а* (Лн).

дѝпл'а, гѝпл'а *гл. несв.* 1. Правя пастал тютюневи листа. *Гнѐс цàл гѐн' гѝплим к'ук'ѝн* (Кос, Дор, Кам. Чн, Рк). 2. Сгъвам. *Дѝпл'а дрѝпи, òти хи прàх и глàдих фчѐра* (Слв, Пт, Мм, Ус, Рво, Тн, Кр, Смл).

дисàйке *мн.* Дисаги. *Дисàйкето са пòл'ни с кокàр и са твàрени на мѝлето* (Лн).

дѝф òган' *м.* Огън, получен чрез триене на две сухи дървета (Рк, Кос, Дор).

Duolus
Poldek

дѝф к'ук'ѝн' *м.* вж. *дѝва цàревица* (Кос).

дѝха *ж.* Дъх, дишане. *Чилѐшта дѝха* (Тн, Смл, Рво, Ус, Мм, Бс, Сок, Тик, Слв, Пт).

дихàлка *ж.* Бели дробове (Рк).

длàв'ам са *гл. несв.* Колебая се. *Длàв'ам са да ѝдам ли на пазàр* (Кт, Вв, Слв, Пт).

дл'агòбрас *прил.* Дълголик. *Айсàйа дл'агòбраза мòма и айсвà дл'агòбразно мòмче са мѐсат, бѐл'ки са брàт'а* (Сф, Смл, Рво, Чок, Тн, Кр, Ус, Лев, Сок, Бс, Мм, Чн, Пг, Слв, Пт, Дв).

дòбир *м.* 1. Обиране на последен плод. 2. Голямо плодородие, изобилие на плод. *Крỳшите са родѝли внòго и нѐмат дòбир* (Кор).

дòденик *м.* Дънер. *Дòденикут е внòго дебѐỳ* (Кор).

дòдр'ам *гл. несв.* Дърдоря. *Цàл' дѐн' л'у дòдр'аш* (Лн).

дòдуше *нарч.* Докато излезе душата ми. *Рàботих дòдуше цàл живòт* (Гъл).

дойлка *ж.* 1. Мляко. 2. Добитък за доене. *Нѐмаме си дойлка, та сме внòго злѐ* (Кос, Рк).

дойàк *м.* 1. Вид много досадна муха, която хвърчи на рояк, дето живее добитък. *Ф тòй сокàк ѝма млòго дойàци, цàли ройàци* (Лн). 2. Цицка на доен добитък. *Дойàците йа бол'àт, та не спỳска мл'àкото* (Кор, Кос, Дор, Рк).

дòйденик *м.* Пришелец, преселник. *Хѝч ми ни трѐват сакѝва дòйденици* (Слв, Пт, Ус, Мм, Сок, Рво, Лев, Смл, Кр, Тн, Чок, Смн).

дòксалиф (грц.) *прил.* Непостоянен, на моменти, безхарактерен. *Дòксалива момà и дòксаливо момчѐ съ ни погàсът* (Гб).

дòксува (грц.) *гл. несв.* **дòкса** *св.* Хрумва. *Дòкса ми* (Гб).

долàп-л'ỳл'ка *ж.* Люлка, в която по празниците се въртят млади хора (Нс).

дòлна вòпка *ж.* Неподвижна назъбена част на дарак, върху която се слага вълната за влачане (Кор).

домнѝк, дòмник *м.* Къщовник. *Ỳсаф домнѝк е, затвà си ѝма сѝчко* (Кос, Рк).

доморòдие *с.* Домочадие, челяд. *Нàшето доморòдие бѐше гол'àмо — дѐсет децà и двамѝна стàри* (Слв, Пт, Рво).

дорамчѐ *с.* Късо, до кръста мъжко или женско кожухче без ръкави. *Дорамчѐто зѝме млòго тòпли* (Жъл, Дк).

дордòска *ж.* вж. *делигòзница*. *Дордòската си гѝга пòшката* (Кос).

дòроча са *гл. несв.* Галя се, умилквам се около някого. *Каквò са дòрочиш òколо мàйка ти?* (Дор).

дòршен *прил.* Трудолюбив, полезен, ценен. *Дòршна момà, внòго дòршно момчѐ* (Кор).

дохỳд'ам *гл. несв.* Дохождам. *Йà чѐсто дохỳд'ам да ви дод'àвам* (Гб).

доч, доч, доч *межд.* За спиране товарен добитък (Кос).

драгỳр *м.* Любовник. *Врѝт' мòмине си имѐха драгỳрѐ* (Слв, Пт, Рво, Ус).

дранкелѐ *с.* Нарцис. *Б'àло дранкелѐ* (Гб).

драскàло *с.* Кибрит. *З'òми драскàлото и зàпали борнѝцò* (Кос, Рк).

дрѐб'а *гл. несв.* Правя на дребни късове. *Дрѐб'а зѐле за чòрба* (Кос, Рк).

дребнàк *м.* Гъста млада гора. *В дребнàкут нѐма гебѐло дòрво* (Кос).

дрѐбно *с.* 1. Вътрешности от заклан дребен добитък. 2. Раздробено нещо на малки късове. 3. *прен.* Тежка грижа, голяма трудност. *Данò поживѐм, чи децàта са òште ф дрѐбноно* (Лун, Лев, Слв, Вв, Кт, Мм).

дрѝпал', дрипл'ô *м.* Есенен минзухар. *Излезѐ ли дрѝпал'а, ѝге зѝма* (Кос, Дор, Рк).

др'ôа *ж.* Дреха. *Вòл'нена др'ôа, памỳчни др'ôи* (Лн).

дробенѝца *ж.* Дробен хляб в рядко ядене, което се яде с лъжица. *Да йадѐм мл'àкото на дробенѝца* (Лн).

дрòзен *м.* Птица дрозд (Рк).

дрòнка *ж.* Тамбура. *Дрòнката ѝма от двà до шѐс тѐл'ове* (Кор, Кос).

дрòнкам *гл. несв.* **дрòнна** *св.* Звънкам, звънна (Рк, Кор, Кос).

дрòнки *мн.* Изпражнения на овци, кози, зайци (Бат).

дрỳгуч *нарч.* 1. Друг път. 2. Някога, по-рано. *Дрỳгуч ше дòйда у вàс* (Лп).

дрỳжде *нарч.* Другаде. *Нѐма да кàзваш дрỳжде* (Брц).

дрънкàло *с.* Меден звънец лопатар, за добитък (Гъл).

дръшта *ж.* Работилница за валяне козяци и халища (Кос, Гъл, Бт).

дувàк, дувѐк *м.* Невестино було (Брц).

дувàрници *мн.* Развалини, следи от съборени сгради (Слв, Тик, Мс).

д'уд'ỳл'ка *ж.* 1. Чучурче на стомна, бъклица. *Бòкават ѝма д'уд'ỳл'ки, а стòмната еднà д'уд'ỳл'ка* (Кор, Рк, Гб). 2. Свирка (Гб, Тн).

д'уд'умѐн *м.* Полска чучулига (Тб).

дỳйо *гл. несв.* **дỳйно** *св.* Духам. *Ѐс дỳйо òган'о* (Кос, Рк).

дỳпешник *м.* Вид черна буболечка. *Дỳпешниците со чѐрни бубол'àчки* (Кор).

дурвòтник *м.* Дръвник, върху който се цепят дърва. *Гебѐл дурвòтник* (Кос).

дỳрес *прил.* Който е с кестенявочервеникава козина. *Дỳреста кобѝла* (Дор).

дỳрл'а са *гл. несв.* Мръщя се, сърдя се. *Òти са дỳрлиш цàл' дѐн'* (Лн).

духàлка *ж.* Метолическа тръбичка за насочване огъня от лампата към мястото, дето

става спояване на метала у някогашните златари (Ус).

духлѝф *прил.* Кух, празен. *Духлѝф о̀рех, духлѝви лѐшници* (Гб).

дỳшник *м.* 1. Малък отвор на домашна пещ, който при нужда се отваря и затваря (Гъл). 2. Дупка на пода на плевнята за пущане фураж в обора на добитъка (Кор).

дъга *ж.* Неизпечена твърда дълга ивица над долната кора на домашен хляб (Рк).

дъгалѝчкам *гл. несв.*, **дъгалѝчнам** *св.* вж. *гагѝчкам* (Гъл); *гагѝчкам, гадѝшкам, гудѝшкам.*

дъгъл *м.* Гъдел. *Мло̀го го е дъгъл* (Гъл).

дъмп *м.* Дъб (Брц).

дъно *с.* Дънер на дърво (Гъл).

дънишка *ж.* вж. *дъ̀но* (Рк).

дънище *с.* вж. *дъ̀но* (Гъл).

дървена крỳша *ж.* Вид круша, с твърд, но сладък плод, който узрява през зимата, а се бере през есента (Гъл).

дърпалѝф *прил.* Окъсан, дрипав. *Дърпалѝва жена* (Гъл).

дършка *ж.* вж. *дръ̀шта* (Бат).

ǯа̀ка *ж.* Питка от тестото на хляба, печена на огън или плоча (Гъл).

ǯа̀нгам *гл. несв.* Говоря глупости, нелепости. *Стѝга си ǯа̀нгала, марѝ!* (См — предимно бълмох).

ǯа̀нкос *м.* Игра на особен вид прескачане, при което един се навежда и на гърба му поставят малък предмет, всички играчи го прескачат и, който бутне предмета, замества прескачания, при което изговарят подред думите *ǯа̀нкос, ба̀нкос, ѐли, вѐли...* и т. н.; ако някой обърка реда на думите, пак замества прескачания (Лн).

ǯарỳлек *м.* Подутина на глава от удар (Дор).

ǯа̀скам *гл. несв.* **ǯа̀снам** *св.* Ритам. *Ǯа̀сна ма ф корѐма* (Дор).

ǯеберѝни *мн.* Пръжки (Доб).

ǯевала̀ *ж.* Юлар, поставен в устата на буен товарен добитък, за да бъде обуздан. *Тỳри му ǯевала̀ да варвѝ по̀-бо̀рже* (Кос, Рк).

ǯемрѐ (тур.) *с.* Мараня. *У, какво̀ е ǯемрѐ по нѝветò, л'у крепѐрка* (Кос, Рк).

ǯѐцам са *гл. несв.*, **ǯѐцнам са** *св.* Люшкам се заедно̀ с друг, седнали на двата края на дървен лост с опора в средата (Гъл).

ǯо̀кам *гл. несв.*, **ǯо̀кнам** *св.* Пия много, опивам се (Рк, Лн).

ǯо̀нга *ж.* вж. *ǯарỳлек* (Гъл).

ǯо̀нка *ж.* Малко прелетно птиче, колкото врабче с жълто петънце под шията (Кор).

ǯо̀ркам *гл. несв.*, **ǯо̀ркнам** *св.* вж. *ǯо̀кам.* *Отѝдоа да ǯо̀ркат* (Бат); *ǯо̀кам.*

ǯреба̀че *с.* Малко конче. *Имѐх две ǯреба̀чета, ма ги з'о̀ха* (Кос, Рк).

ǯурбѝни *мн.* Пръжки. *Свѝнски ǯурбѝни са ỳбави* (КлД).

ǯỳгал' *м.* 1. вж. *биǯỳр.* 2. Обло стъбълце на киселец, което ще даде цвят и семе (Бат).

ǯỳгам *гл. несв.*, **ǯỳгнам** *св.* Търкалям. *Ǯỳгам ка̀мик, ǯỳгам ковево̀* (Кор).

ǯугла̀н *м.* 1. Кочан от зелка. 2. Оронен царевичен кочан. 3. Огризка от изядена ябълка, круша, дюля, мушмула и др. *Ѝзрежи ка̀рдата да оста̀не ǯугла̀не, о̀рони мисѝра да оста̀не ǯугла̀не. Изѝйдах йа̀балката и фарлѝх ǯугла̀не* (Лн).

ǯỳда *ж.* Пръчка, с която децата карат шейна (Кв, Сем).

ǯỳǯета *мн.* Много плодове на едно клонче със самостоятелни дръжки (Рк).

ǯуǯỳл' *м.* вж. *биǯỳр* (Рвн).

ǯулѐйче *с.* 1. Малко пръстено съдче, което се използува за ходене по нужда от малките деца. 2. Пръстено съдче, което се използува в народната медицина за наместване на пъга (Кор).

ǯунгỳл' *м.* Дърво и плод на жълта дива слива. *Л'ỳти ǯунгỳли* (КлД, Мт, Чд).

ǯунжỳр *м.* вж. *биǯỳр* (Пщ).

ǯура̀ *ж.* Най-малкото звънче от звънците, които се връзват на дребен добитък (Мс, Дв, Слв).

ǯỳрек *м.* Щурец. *Ǯỳрекут ǯѐво вѐто поѐ* (Кор, Рк).

ǯỳрка *гл. несв.* Пее. *Ǯỳрчо ǯỳрка по гỳвното* (Кос, Рк).

ǯỳркул' *м.* вж. *ǯỳрек* (Бат).

ǯỳрл'о̂ са *гл. несв.* Кривя си устата (Рк).

ǯурỳлек *м.* вж. *ǯарỳлек* (Рк); *ǯо̀нга.*

ǯỳрци *мн.* Десетина малки звънчета, окачени на врата на впрегнат кон, които след разпрягане на коня се отвързват. *Ǯỳрците са ма̀штат* (Дор, Бат).

ǯỳрче, ǯỳрчо *с.* вж. *ǯỳрек. Ǯỳрчето писỳка на нѝвото̀* (Кос); *ǯỳркул'.*

ѕавана̀ *ж.* Крив назъбен лозарски нож (Гъл).

ѕа̀тка *ж.* вж. *бо̀тка* (Гъл).

ѕи *мест.* Това. *Ѕѝ дѐте е сва̀бо* (Кор).

ѕинсѐла *ж.* Кюстендилска синя слива (Лн).

ѕѝпка *гл. несв.*, **ѕѝпне** св. Рита. *Ва̀рди са о̀т мỳлето, чи ѕѝпка* (Лн).

ѕѝта *гл. несв.* **ѕѝтне** *св.* вж. *ѕѝпка* (Дор).

ѕо̀ка *гл. несв.* **ѕо̀кне** *св.* Бозае. *Тѐлето ѕо̀ка мл'а̀кото от кра̀вата* (Лн).

ѕỳница *ж.* 1. Дива ягода. 2. Небесна дъга. *На два̀та байра ѝма ша̀рена ѕỳница* (Лн)

ева̀, ева̀ *межд.* За учудване. *Ева̀, ева̀, какво̀ ше пра̀вим сега̀!* (Дер).

ево̀к *м.* Бродирана кърпа, подарявана от годеница (Кор).

ѐди-де *нарч.* Ето къде, някъде, неопределено място. *Ѐди-де са ста̀нали голѐми ра̀боти* (Смн, Ус, Пт, Кт, Слв, Мм, Сок).

еднѐчкуш *нарч.* Само един път. *Ѝпни еднѐчкуш от кѐмбарето да вѝдиш кѐлко са ѝубави, блѝги!* (Лн).

ѐдраф *прил.* Възедър. *На хрѐмела смѝламе мисѝра ѐдраво и го варѝм с васѝл'* (Зл).

ейзѝ *мест.* Онова. *Ейзѝ гѐке ѝч на раскѐ* (Кос, Рк).

ейсѐй, ейтѐй, ейнѐй *нарч.* Ето така. *Товѝ стѐри ейсѐй, пак дрѝгото стѐри ейнѐй* (Лн).

ейтѝйшко *нарч.* Съвсем мъничко. *Дѝй му ейтѝйшко л'ѝп да не вѝка* (Лн).

ейчѐца *мн.* Яйчица. *Кѝпихме си двѐ ейчѐца* (Кос).

ѐлвица *ж.* Червена слаба почва (Бат).

елѐк (тур). *м.* Мъжка вълнена горна дреха от кръста нагоре с ръкави, обшита с много гайтан, носена в миналото (Рк).

елѐне *мн.* Овни, на които още от малки са връзвали рогата да растат прави нагоре като на елени (Кор, Кам, Вг).

елѐче *с.* Кърпичка за нос. *Мѝйшо елѐче* (Лн).

елхѝ *ж.* Иглолистно дърво ела. *Зилѐна висѐка елхѝ* (Лн, Рк).

ѐлше *с.* Широколистно дърво елха (Рк).

ѐмка *ж.* Кръпка. *Кѐлко ѐмки ѝмаш по панталѐнете!* (Рк).

ѐнцер (тур.) *нарч.* Вероятно, навярно. *Ѝцо ѐнцер ше дѐйде* (Кос, Рк).

енозѝ *мест.* Онова. *Енозѝ момчѐ* (Кос).

ермѝк *м.* Кожена лента, с която се опасват навущата (Гъл).

ѐро *с.* Ехо. *Тѐпан'от гѝва ѐро, ка са чѝва нагалѐч* (Кос).

ѐсал *м.* Ясла на добитък (Рк).

есѝс, етѝс, енѝс *мест.* Тази тук, тази, онази. *Енѝс женѝ й куцѝс* (Гб).

есѐс, етѐс, енѐс *мест.* Тези тук, тези, онези. *Енѐс жѐни съ българки* (Гб).

ѐтки *мн.* 1. Семки от диня, пъпеш и тиква. *От ѐткитe на тѝквата прѝв'ат шарлѝн* (Кор, Рк). 2. Костилки на слива, кайсия, праскова. *Из'ѝдах слѝвике и фѝрлих ѐткике* (Кос, Рк).

ехотѝ *ж.* Бучене, ехтане. *Чѝе сѐ ехотѝ от н'ѝкаде* (Дор).

ецѝло *с.* Човек, който заеква. *Кадѐ го нѝйде твѝ ецѝло, та го з'ѐ да не мѐжем да му са сѐтим от дѝмите* (Лн).

ѐцам (са) *гл. несв.*, **ѐцнам (са)** *св.* 1. Ям. *Нѝна сварѝла свѝтка кѝква, ѐла да ѐцаме* (Кос). 2. Люлея се на лост с опорна точка в средата. *Днѐс цѝл' дѐн' са ѐцахме на оградѝта* (Лн).

ечемѝк, еченѝк *м.* Великденски хляб с боядисани яйца отгоре (Гъл).

ѐшче *нарч.* Още. *Да му кѝжиш ѐшче, чи нѝе сме мнѐго благодарѐни от нѝ и от нѝйната чѝпа* (Брц).

жабѝрник *м.* Място, дето се въдят жаби. *В жабѝрникут ѝма пил'вѝтки* (Кос, Рк).

жѝбенина *ж.* Вид трева във води и край води, зелено водорасло (Рк).

жабѝнеф *прил.* Яснозелен. *Жабѝнева рѝга, жабѝнсво прѐдано* (Кос).

жѝднус *м.* Жажда. *Пѝкнахме от глѝднус и жѝднус* (Кп).

жѝшнувам са *гл. несв.* **жѝшнам са** *св.* Изкълчвам си ръка, крак. *Жѝшнах си гракѐт* (Кор).

жѐга *ж.* 1. Топлина. 2. *прен.* Силно напрежение. *Ѝмам жѐга на глаѐта, затвѝ бѐрзам* (Кор).

жѐгале *мн.* Пръчки на хомота. *Дрѐновите жѐгале са внѐго здрѝви* (Кор).

жѐгнувам *гл. несв.*, **жѐгнам** *св.* 1. Опарвам. 2. *прен.* Удрям някого ненадейно с дърво или желязо (Слв, Кт, Пт, Лн).

железѝ *мн.* Сребърни накити, пафти. *Железѝта сегѝ на сѐ нѐс'ат* (Кос, Чн).

жѐлуп *м.* Дъбов жълъд. *Дабѐт рѝжда жѐлубе* (Кос).

жѐнсък *прил.* Женски. *Чедѝрът е жѐнсък, ни ѐ мѝшек* (КлД, Чд, Мт).

жетвѝрка *ж.* 1. Насекомо, което се явява по жътва и издава силен звук (Лн). 2. Светулка. *Жетвѝркике излѐзахя и нѝвике узрѐха* (Кос, Рк).

жештинѝ *ж.* Силна горещина. *Нѐска ѝма голѐма жештинѝ* (Сем, Кв).

жиф *прил.* 1. Който живее. 2. *прен.* Недопечен, тестен. *Лѐбут е жѝф* (Кос, Рк).

живѝк *м.* Кремък. *Дѝй ми живѝка да трѝкна за ѐган'* (Кор).

живѝци *мн.* 1. Извънредно твърди бели камъни. 2. *прен.* Думи с дълбок смисъл и съдържание, мъдрости.

жѝвѐ *с.* 1. Прескочено, неразработено място в нивата, незасегнато от ралото (Кос, Рк). 2. Малка водна кафява ракообразна животинка, която се намира във водата на студените извори (Кос).

живѝркам *гл. несв.* Живея непълноценно, животувам. *Живѝркаме по мѝлко. Живѝркам кѝзва човѐк, кѐйто едвѝм живѐе* (Рк).

жигѝвица *ж.* Буболечка, която, като лази по тялото, причинява силен сърбеж и червенина (Слв, Кт, Вв, Дв).

жижѐ *ж.* 1. Мършаво слабо същество. 2. Изсъхнало нещо (Вв, Кт, Пт, Слв).

жилѝвек, жилѝвец *м.* Билка, с елипсовидни жилави жилести листа, която се употребява за лекуване на гноящи рани (Кос, Рк, Сем, Кв).

жѝло *с.* 1. Корен. *Прес жѝли сѐ провѝраме за здрѝве, пиѐм водѐ и остѝв'аме бѐлек по Блѝговец и Гѐрг'ѐвден* (Кос). 2. Жлеза, от която пчелата изпуща отровата си. 3. Ударник на оръжие (Рк).

жирѝвец *м.* Въгарец (Кос).

жирò гàйда *ж.* Гайда във висок строй, която се различава от родопската каба гайда (См, Ас, ШлР, Пт, Дв).

житàрче *с.* 1. Щурче. 2. *мн.* Голи мишлета, които често се намират в житни снопи (Рк, Бд).

жлàга *ж.* Жлеза. *Подỳта жлàга. Жлàгата мò болѝ* (Кос, Рк, Бат, Дор, Гъл).

жлъ̀чка *ж.* 1. Жълтък от яйце (Кв, Сем). 2. Жълта билка, бурен във всички посеви (Кос).

жмỳл'а *гл. несв.* Бързо с шум бера плодове и трева (Бат).

жòгал' *м.* Крак на дребен рогат добитък от коляното надолу (Кор).

жòмам *гл. несв.*, **жòмнам** *св.* Вземам. *Жòмам си домàти и чỳшки* (Кос).

жỳмник *м.* Сушен зелен фасул. *Жỳмник с б'àл лỳк и оцѐт са погàдат* (Лн).

жỳни *мн.* Околоплодници от зелен фасул, боб, грах, леща (Гъл).

журỳлка *ж.* Бутало за биене на мляко.

забаз'àвам *гл. несв.* Захвърлям нещо с досада (Дор).

забазѝквам *гл. несв.*, **забазѝкам** *св.* вж. *з а б а з' à в а м. Забазѝках бал'тѝйата ф кàменето и си отѝдах* (Лн).

забѐлен качемàк *м.* Гъсто сварено царевично брашно, разстлано в тава и полято с масло. *На плàд'нѝна йàдахме забѐлен качемàк с л'ỳто мл'àко и имансъс сѝрене* (Сел).

забледн'àва *гл. несв.*, **забледнѐе** *св.* Започва да светлее, да се разсъмва. *Прòзраците забледнѐха* (Слв, Тик, Кт).

забл'òска *гл. несв.* Засвятка се. *Одвòн забл'òска, ше летѝ* (Лн).

забрỳквам са *гл. несв.*, **зàбручам са** *св.* Жабуркам се (Гб).

зàбуй *м.* Клин, който се поставя над палешника на ралото, за да го затегне. *Зàбуйат е дòрвен* (Лн).

забỳква са *гл. несв.*, **забỳкне са** *св.* Заплодява се. *Свѝнето са забỳква* (КлД, Ав, Мт, Чоб).

забỳрква са *гл. несв.*, **забỳркне са** *св.* вж. *з а б ỳ к в а с а* (Гъл).

завàл'ам *гл. несв.* Събарям (Дор).

завàрзва са *гл. несв.*, **завàрже са** *св.* Заръбва се по краищата, оздравява (за рана — Дор).

завѐвам *гл. несв.*, **завѐйа** *св.* Забавлявам. *До плàд'нѝна завѐвам децàта* (Рк, Кос).

завѐден *прил.* Завършен, приготвен. *Ѝмам двѐ стàи завѐдени и двѐ незавѐдени* (Кор).

завзѐмам *гл. несв.*, **зòвзема** *св.* Намразвам. *Свòрщи са вѐке, тòй го завзѐ* (Кор).

завѝвам са *гл. несв.*, **зàвийа са** *св.* 1. Покривам се с нещо. 2. *прен.* Забогатявам, правя положение (Слв, Вв, Кт, Пт). 3. Извива се (за слънцето). *Завѝ са слъ̀нцето на зàпат* (Гъл, Брн).

завѝено *с.* 1. Завет, запазено от вятър място. 2. *прен.* Мъчно разбираемо (Дор).

зависчѝе *прил. неизм.* Завистлив. *Зависчѝе женà, зависчѝе момчѐ* (Дор).

зàврат *м.* Човек, който безцелно пилее времето си. *Тỳзи зàврат, гѐто го остàвих ф сòвнато, тàм си го нàйдах и сигà* (Кос).

загàл'ам *гл. несв.* Разголвам се като си вдигам горните и долните дрехи нагоре. *Òти ма загàл'аш, бре, дàли ѝзрукам мàйка и бубàйка!* (пред. бълмох. — См, Ар, Ас, Ми, Дев).

загалвѝквам *гл. несв.* Отвличам вниманието на някого от работата, спъвам работата. *Òти го загалвѝкваш да си ни гл'òда рàботата?* (Ас).

загалѝсвам *гл. несв.* **загалѝсам** *св.* вж. *з а г а л в ѝ к в а м* (Гъл).

загàрл'увам *гл. несв.* Окопавам растение като натрупвам пръст около корена му (Дор).

зàглава *ж.* Второ окопаване на растение. *Гнѐс цàл' дѐн' ше прàвим зàглава на кòмбарете* (Лн); *г ò р л е н е, д в à т а н е.*

заглаводàрен *прил.* Който не е на себе си. *Òди като заглаводàрен* (Дор).

заглавỳшвам са *гл. несв.*, **зàглавуша са** *св.* Губя постепенно душевните си сили, разсъдък, памет. *Агà остарѐе чилѐк с годѝните са заглавỳшва* (Слв, Вв, Кт, Мм, Пт).

заглавỳшен *прил.* Който не е на себе си поради старост (Слв, Пт, Мм, Кт).

заглàждам *гл. несв.* **зàглад'а** *св.* Остря дребен предмет с огниво. *Дàй ми нòхчето да го зàглад'а с огнѝвото* (Слв, Рн, Дб).

зàглушинò *ж.* Синчец, полско цвете. *Зàглушинато е ỳбаво сѝн'о цвѐке* (Кос).

загòрл'ам *гл. несв.* Окопавам растение като натрупвам пръст около корена му (Кос, Рк); *д в à т а м, з а г à р л' у в а м, з а г л à в' а м.*

загòрл'ува са *гл. несв.* Задушва се, запушва се гърлото. *Да го загòрли гòрлица!* (клетва — Кос).

задàвен *прил.* Задоволен, наситен. *Тòй е задàвен за сѝчко, затвà са тàй* (Кор).

зàдгазом *нарч.* Гърбом. *Сѐдни зàдгазом* (Кор).

задгòрбêм *гл. несв.* Седя гърбом към някого. *Ѐла отпрѐш, чи тò сам задгòрбил* (Лн).

зàдгъзън *нарч.* Гърбом. *Не сѐди ми зàдгъзън* (Рк); *з à д г а з о м.*

зàдевак *м.* Тежест, която може да се носи на гръб. *И двѐте жѐни нòс'ат по едѝн зàдевак* (Кор).

задѝхвам са *гл. несв.*, **задѝхам са** *св.* Задъхвам се, не мога да поема дъх (Рк).

зàднешки *нарч.* Назад. *Варвѝ зàднешки, ша са пребѝе* (Дор).

зàдниште *с.* Задна част на кола заедно с колелата (Кос, Рк).

задѐнило са йе *гл. безл.* Заоблачило се е. *Стра̀шно са йе задо̀нило, ще летѝ* (Лн).

за̀дрек *м.* Обещание да се извърши някое богоугодно дело. *Йма̀ме за̀дрек да сто̀рим курба̀н* (Дор).

заду̀пено *прил.* Откъснато от света, без простор. *М'а̀стоно йе ѐйца заду̀пено* (Мм, Сок, Слв, Кт, Пт).

заѐмни дѐне *мн.* Последните три дена, които февруари е дал на месец март, през които последният се разфукал и разбеснял, измъчил хората и изморил добитъка (Дор, Бат).

заѐцвам *гл. несв.*, **заѐцам** *св.* Заеквам. *То̀й човѐк и то̀й жена̀ мло̀го заѐцват* (Лн).

загло̀свам *гл. несв.* **загло̀сам** *св.* Зашивам. *Загло̀свам си пантало̀нете* (Лн).

за̀йдова *гл. несв.*, **за̀йде** *св.* Залязва. *Слъ̀нцето за̀йдова* (КлД).

за̀йдом *нарч.* На залез слънце. *За̀йдом сло̀нце са во̀рнахме от жо̀ква* (Кос, Рк).

закаму̀рва са *гл. несв.* Заоблачава се. *Нѐбото са закаму̀рва* (Кор).

закеркѐл'вам *гл. несв.*, **закеркѐл'а** *св.* Описвам и затварям окръжност (Гъл, Слв).

закла̀т *м.*, **закла̀тка** *ж.* Огън, който гори пред отвор на пещ, за да топли сложения в нея хляб (Кос, Рк).

заклѐка *гл. несв.*, **заклѐкне** *св.* Засяда, спира (за храна, която спира на гърлото и го запушва). *Лѐбут ми заклѐкна на го̀рлото* (Кос, Рк).

за клештѝна *нарч.* За нещастие, за проклетия (ШлР).

за̀кол *м.* 1. Адамова ябълка. 2. Най-подходящо място за отрязване главата на животно (Гъл).

заку̀свам *гл. несв.*, **заку̀с'о̂** *св.* Опитвам ястие за сол. *Да̀й лажѝцата да заку̀с'о̂ фасу̀л'о̂ за со̀л* (Кос, Рк).

заку̀тлен *прил.* Който е с вързана кърпа на тила. *Заку̀тлено момѝче* (Гъл, Брн).

зала̀штам *гл. несв.*, **зала̀штна** *св.* Залитам. *Зала̀шта о̀ки е пийѐн* (Кос, Рк).

залешт'а̀ва *гл. несв.*, **залештѐе** *св.* Заблестява. *Кога̀ го ту̀риш на сло̀нце, та залешт'а̀ва* (Лн).

зало̀гвам, залъгвам *гл. несв.*, **зало̀жа, залъжа** *св.* 1. Бавя дете. *Йѐ ште го зало̀гвам, дано̀ са не заба̀виш.* 2. Отклонявам някого от нещо лошо (Мм, Ус, Рво, Слв). *Кога̀то са на ра̀бота, залъ̀гвам дѐтето хми* (Гъл).

залу̀пка *ж.* Похлупак. *Залу̀пка на за̀струк, залу̀пка на котлѐ* (Бат).

залу̀чвам *гл. несв.*, **за̀луча** *св.* Поставям чесън в гозба (Рк. Кор).

за̀май *м.* 1. Замайване, зашеметяване. 2. Врява, глъчка, шум. *Гол'а̀м за̀май са чу̀е* (Кор).

замамал'у̀гвам *гл. несв.*, **замамал'у̀жам** *св.* Замижавам вече да заспя (Дор).

замѐсване *с.* Обичай три дни преди сватбата в дома на момъка (Пт, Слв, Дв, Мм, Сок, Бс, Лев, Ус, Рво, Смл, Тн, Чок, Сф, Мам).

замета̀лка *ж.* Желязно приспособление за заключване на врата с куфар (Гъл.)

за̀мирник *м.* Мъж, чиято алчност няма граници, лакомник (Слв, Кт, Вв).

за̀мирница *ж.* Жена, чиято алчност няма граница, лакомница (Слв, Кт, Вв).

замрѐнен *прил.* Слабо замъглен. *Врѐмето е замрѐнено* (Гъл, Слв, Кт, Пт, Вв).

за̀мрързник *м.* 1. Скреж (КлД, Чд, Мт). 2. Замръзване на земята след дъжд или мъгла при внезапно застудяване. *Утирна̀та имѐ стра̀шен за̀мрързник* (Гъл, Рн).

занивѐстване *с.* Тържествен момент, в който младоженката почва да се нарича невеста (Пт, Слв, Мм, Сок, Бс, Ус, Лев, Пг, Чп, ШлР, Рво, Смл, Тн).

за̀партак *м.* 1. Неразвито яйце. 2. *прен.* Човек, изостанал във физическото си развитие (Рк).

запѝл'вам *гл. несв.*, **запѝл'а** *св.* Забременявам. *Запѝлила е, затва̀ ба̀лва* (Дор); *д е т е н'а̀ с в а м.*

заплѝтам *гл. несв.* Заеквам, не говоря както трябва (Гб).

запо̀четак *м.* Начало, започване на някаква работа. *Запо̀четак на сва̀дба* (Чн, Вг, Кам, Кос, Дор, Кор).

запр'а̀у *прил.* Слаб, мършав. *Запр'а̀ва кра̀ва* (Кор).

запревал'ам *гл. несв.* Прекатурвам, преобръщам (Дев).

запрега̀чка *ж.* Част от тъкачен стан, която служи за стягане и отпущане на кросното (Вр, Лк).

за̀пушка *ж.* Тапа, запушалка (Дор).

зара̀нен *прил.* Засукал от друга майка. *Ма̀лкото е зара̀нено не от нѐговата, а от дру̀га ма̀йка, затова̀ си йа ѝма като нѐгова* (Кор, Кос).

заранцѐ *с.* Зрънце. *Заранцѐ по заранцѐ сѝчкото са искалва̀ли* (Дор, Слв, Кт, Пт, Мм, Сок).

зарнѐсва *гл. несв.*, **зарнѐса** *св.* Образува вече зърна. *Васу̀'лут вѐке зарнѐсва* (Кос, Рк).

за̀рок *м.* Празно място между къщи или ниви на различни стопани (Кос).

зару̀ква *гл. несв.*, **зару̀ка** *св.* Заплаква, завайква се. *Запла̀ка си Ста̀ра планина, зару̀ка си* (н. п. — Чн).

засинѐвица *ж.* Магарешка кашлица (Дор).

засльтвам *гл. несв.*, **засльтнам** *св.* Засенчвам, закривам слънцето. *Кру̀шата засльтва слъ̀нцето на черѐшата* (Сем, Кв).

засо̀фка *ж.* Заключалка, която се движи наляво и надясно, за да се отваря или затваря вратата (Доб).

заспрѐжвам *гл. несв.* **за̀спрежа** *св.* Слагам стрък кукуряк на болни места на домашни животни (предимно в ушите), за да ги излекувам (Пв, Хв).

за̀стам *гл. несв.*, **за̀стнам** *св.* Спирам се и преча на светлината. *Ма̀ни са, чи ми за̀сташ* (Дор).

заста̀нвам *гл. несв.* **за̀станам** *св.* Изоставам назад от другите, закъснявам в работата (Кос).

засу̀квам *гл. несв.*, **за̀суча** *св.* вж. *з а б а з' а̀ в а м* (Гъл, Рн).

засу̀кано *нарч.* Мъчно, трудно. *Засу̀кано варвѝ ра̀ботата* (Рк).

засъ̀лвам са *гл. несв.*, **за̀съл'а са** *св.* Скривам се от погледа на някого (Доб).

за̀тар-па̀тар *нарч.* Залитайки. *Варвѝ за̀тар-па̀тар* (См).

за̀тен о̀блак *м.* Двете задни дъски на самара. *За̀гнике до̀ски на сама̀ра са вѝкат за̀тен о̀блак* (Кос).

за̀тка *ж.* 1. Тапа, запушалка. *Кагѐ е за̀тката на шушѐто?* (Кос). 2. Втулка на пищялка или гайдуница (Дор).

затко̀ш *м.* Килер. *Ту̀ри нашкво̀те в затко̀ша* (Тб).

заткрѝвам са *гл. несв.*, **за̀ткрийа са** *св.* Скривам се зад нещо (Дор).

затла̀чвам *гл. несв.*, **за̀тлача** *св.* Спирам водата или ѝ давам друга посока. *Затла̀чих водо̀та и йа пу̀снах в дру̀к р'о̀т* (Лн).

затра̀лен *прил.* Озлисан. *Затра̀лена жена̀, затра̀лено момчѐ* (Гъл).

затрѝвам *гл. несв.*, **за̀трийа** *св.* Помятам, абортирам. *Стѝгът ми дѐсет, на̀й-сѐтното затрѝх* (Гб).

затръ̀нвам *гл. несв.*, **за̀трън'а** *св.* Поставям тръни около плодно дърво, за да го предпазя от крадци. *Затръ̀них черѐшата да йа о̀дбран'а, че ку̀чето го нѐма* (Гъл).

затузѝ *нарч.* Затова. *Затузѝ му изла̀з'ат посракѝни* (Кос, Рк).

зату̀мбва са *гл. несв.*, **за̀тумб'а са** *св.* Заоблачава се. *Зату̀мбва са, па̀к ше сѝпе* (Кос, Дор, Рк).

зату̀мчва са *гл. несв.*, **за̀тумч'а са** *св.* вж. *з а т у̀ м б в а с а* (Гъл, Рн).

за̀тупалка *ж.* Тапа, запушалка. *До̀рвена за̀тупалка* (Кос, Рк); *з а̀ п у ш к а, з а̀ т к а* (1 знач.)

зату̀пвам *гл. несв.*, **зату̀п'о̀** *св.* Запушвам, затварям. *На мо̀га да зату̀п'о̀ уста̀та на л'угѐке* (Кос, Рк, Дор).

за̀фат *м.* Начало, започване. *Русѝйа нѝ за̀фат ѝма, нѝ сво̀ршек* (Бв).

зафу̀чвам *гл. несв.*, **за̀фуча** *св.* вж. *з а б а з' а̀ в а м* (Гъл, Чр, Бд); *з а б а з' а̀ в а м, з а с у̀ к в а м, з а б а з ѝ к в а м.*

за̀хот *м.* Жега, която е в първите дни на бременността си (Кор).

захмо̀т'вам са *гл. несв.*, **за̀хомот'а са** *св.* Нагърбвам се драгозолно с тежка работа (Гб).

захъ̀цнувам са *гл. несв.*, **за̀хъцна са** *св.* Лошо се задъхвам и не мога една дума да кажа (Дор).

за̀ческа *ж.* 1. Забелване кожичката от нокътите нагоре (Рк). 2. Изкривяване на цепнатина при цепене на дърво. 3. Тресчица, трънче, влязло под кожата. 4. Чеп на дъска (Кор).

зачу̀мвам *гл. несв.*, **за̀чум'а** *св.* Проклинам някого да го сполети чума (Кор).

зачум'а̀вам *гл. несв.*, **за̀чумейа** *св.* Почвам да слабея, да линея. *То̀й постепѐнно зачумѐ* (Гъл).

за̀шиф *м.* Образец, модел за шиене (ШлР).

зашѝвам *гл. несв.*, **за̀шийа** *св.* 1. Започвам да шия. 2. Шия разпорено. 3. *прен.* Плясвам шамар на някого. *До̀ли ти за̀шийа адно̀ плесѝца?* (Пт, Дв, Вв, Кт, Мм, Сок, Ус, Рво, Пг, Чп, Мс).

зашту̀пвам *гл. несв.*, **за̀штуп'а** *св.* Затрупвам. *Зашту̀пвам ло̀чката* (Слв, Кт, Пт).

збабру̀чвам са *гл. несв.*, **зба̀бруча са** *св.* Сбръчквам се. *Збабру̀чих са като хармо̀ника* (Мм, Сок, Кт, Слв, Тик, Ус, Рво, Чок, Тн, Мам, Кр).

збера̀вам *гл. несв.*, **збѐра** *св.* Събирам. *Мно̀го о̀ра се збера̀ха да ги изпра̀т'ат за О̀дрин* (КлД, Мт, Чд).

збира̀нка *ж.* Седянка. *Ца̀ва зѝма о̀дихме по збира̀нки* (Кор).

збирдо̀вник *м.* Човек, който много внася в къщи, къщовник (Гъл, Рн).

збѝрок *м.* Събрани отпадъци от картофи, жито, сѐно и др. *Ш ѝгим на збѝрок ф негѐл'а* (Кос, Рк).

збиро̀вище *с.* 1. Място, дето се спират и събират хора. *Та̀м бѐше збиро̀вището на ста̀ри л'у̀де и пенсионѐри.* 2. Място, дето се събира селският добитък и откъдето се отправя на паша (Дор).

збобоша̀рвам са *гл. несв.*, **збобоша̀р'а са** *св.* вж. *з б а б р у̀ ч в а м с а. Збобоша̀ри со̀ жена̀то̀ вно̀го бо̀рже* (Рк).

збобоша̀рен *прил.* Сбръчкан. *Збобоша̀рена от годѝните* (Рк).

збо̀да *ж.* Клюка. *Грагѝл збо̀да да са ска̀рат* (Кос, Рк).

збозгѝсвам, збоздѝсвам *гл. несв.*, **збозгѝсам, збоздѝсам** *св.* Повреждам, развалям. *Збозгѝсах си сарпо̀, та на рѐже* (Кос, Рк).

збозгѝсан, збоздѝсан *прил.* Повреден, развален. *Збозгѝсан е вѐке лѐбут* (Кос, Рк).

зборо̀ *ж.* Купчина хора, събрание на хора. *Ца̀л' дѐн' б'а̀х на зборо̀* (Лн).

звизда̀рка *ж.* Коза, която за пръв път ражда (Дор).

згал'пѐвам *гл. несв.*, **згал'пѐйа** *св.* Замотавам, заплитам. *Згал'пѝх концѐте* (Дор).

зга̀л'пен *прил.* Мъчен, труден. *Зга̀л'пена е ра̀ботата* (Дор).

згардѝл *прил.* Направил. *Што сам ти, ма̀йко, згардѝла, та си мо̀, ма̀йко, не да̀де на бѐла Са̀л'а Г'у̀ржува?* (н. п. — Чн).

згарчѝло мо е *гл. безл.* Схванало ме е, вероятно някакъв зъл дух ме е наказал (поверие—Дор).

згòдно *нарч.* Еднакво, съгласувано, хармонично. *И йѐ шта, мàйчо, да йдам, да йдам да ми пòслушем мòмцконо згòдно пѐйенйе* (н. п. — Слв, Кт, Вв, Тик, Пт).

згруал'àсва са *гл. несв.*, **згруал'àса са** *св.* Сгромолясва се. *Кòштана са згруал'àса* (Кор).

згỳгрен *прил.* 1. Свит. *Згỳгрен òдмраза.* 2 Сбръчкан. *Згỳгрено стàрче òтстаросте* (Слн, Кт, Пт, Мм, Сок).

згỳгр'увам са *гл. несв.*, **згỳгр'а са** *св.* 1. Свивам се от студ или страх. *Вйш каквò са е згỳгрило òдмраза.* 2. Набръчквам се. *Згỳгрих са от млòгото годùни* (Слв, Пт, Кт, Мм, Сок, Ус, Рво, Тик).

згур'àвам *гл. несв.* Изгарям, ставам на згур (Слв, Пт, Км, Мм).

згърмèчвам са *гл. несв.*, **згърмèча са** *св.* Боря се (Сч).

згърмèчване *с.* Сборичкване. *Ф сèло е стàнало гол'àмо згърмèчване* (Сч.)

здарвàва са *гл. несв.* Схапва се, сдавя се. *Кỳчета са здарвàа* (Лн).

здой *м.* Обичай през втората половина на месец юни, когато става предояване на овцете, измерване на млякото и откриване на мандра в планината (Кор, Кос, Дор, Рк, Кам, Чн).

здравенйци *мн.* Пъпки, които обикновено излизат на млади хора като израз на здраво тяло и буйна кръв. *На млàгике изл'йзат здравенùци* (Кос, Рк).

здребн'àвам *гл. несв.* Правя на дребни частички. *Здребн'àвам го да са сварй пòбòрже* (Чок, Тн, Ус, Рво, Лев, Бс, Сок, Мм, Слв).

зèа *мн.* Чифта. *Двà зèа кòне* (Дер).

зеленò *ж.* Шума от окапали листа. *Кàта ѐсен збùриме зеленò за кравàтò, че нèмаме сèно* (Кос).

зèлник *м.* 1. Изобщо баница без оглед с що е направена (Бат). 2. Баница с кисело зеле, с билки, с булгур или ориз (Рк). 3. Баница от спанак, коприва, лобода, зеле и други билки (Лн).

зèманица *ж.* Приземен етаж на жилище (Вв, Кт).

зигàри *мн.* 1. Съзвездие от три вертикални и три хоризонтално наредени звезди (КлД). 2. Стари метални или дървени везни с блюда (КлД, Мт, Чд).

зизèкам *гл. несв.*, **зизèкнам** *св.* Треперя от студ. *Зизèкам от мрàс* (Бат).

зил' *прил. неизм.* Гладен. *Зùл' съм млòго* (Гб).

зùма ми е *гл. безл.* Студено ми е. *Зùма ми бѐ, òти пàдна грàт като тумурỳци* (Рк).

зùмно цвѐте *с.* Димитровче (Дор).

зимòве *мн.* Зимнина. *Сигà са збùрат зимòве, не гà дòйде Кòлада* (Тик, Дв, Пт, (Мс, Пг, Чп, Мм, Сок, Ус, Рво, Тн, Кр, Мам, Чок, Сф, Слв).

змùин кòкал *м.* 1. Голяма грижа. 2. Голяма отговорност. *Сѐлскисе парù са змùин кòкал — блàзн'ат чилèка и мòгат да го изадòт* (Лв).

змùини кòкале *мн.* Бурен в житни и в други растения, с плодове, които имат кафяв цвят и са малко по-дребни от граха (Лн).

змийòрник *м.* Място, дето се въдят змии. *Ф Мùн'ова усòйке йма змийòрник, пòлан сас зумѐ* (Кос, Рк).

зòп *м.* Предна заострена част на рало (Мсг, Ал, Бч).

зòлка *ж.* Нещо силно зелено. *Нùвата йе зòлка, не йѐ òште за жòнене* (Вв, Кт, Слв, Мм, Сок).

зум'à *ж.* Змия. *Зум'à го ухàпала, та го кресѐ* (Кос).

зурнèсва *гл. несв.*, **зурнèса** *св.* Образува зърна. *Фасỳл'ут ейсѐ йге да зурнèсва* (Кос).

зърцàло *с.* Огледало. *Дàй ми зърцàлото да са огълдòсам* (СП, Бб).

ивъх! ивъх *межд.* За изказване на различни чувства (Мт, КлД, Чд, Куш).

йгли *мн.* Листа на иглолистни дървета (Рк, Гъл).

иглùци *мн.* 1. Иглика. 2. Местност, обрасла с иглика. *Вàй, кòлко иглùци има ф плетòн!* (Сел).

иглùчина, иглùчка *ж.* Иглика. *Жòлта ỳбава иглùчка!* (Лн, Гъл, Рн).

избарабар'àвам *гл. несв.*, **йзбарабар'а** *св.* Уеднаквявам. *Избарабарùх двàта крàйа* (Рк).

избарабùсвам *гл. несв.*, **избарабùсам** *св.* Уеднаквявам. *Избарабùсвам ỳбаво перàта на т'ут'ỳн'а да стàнова кỳтро* (Лн). и з б а р а б а р 'à в а м.

избетуùвам са *гл. несв.*, **йзбетуйа са** *св.* Ставам мързелив, ленив (Кор).

йзбиф *м.* Пъпки, които излизат на устни след треска или стресване. *Дèто мò трèсе, излèзе ми йзбиф* (Кор).

йзбифка, избùфка *ж. вж.* й з б и ф. *Йзбифка излùза от трòска и уплàха* (Лн, Рк).

избùва *гл. несв.*, **избùе** *св.* Прониква (за вода). *Ф йзбата избùва вòда.* (Гъл).

избол'àвам *гл. несв.*, **йзболейа** *св.* Оздравявам, минава ми болестта. *Изболèх вèке, на сòм бòлан* (Кос).

избòрзвам *гл. несв.*, **избàрзам** *св.* Изпреварвам, надминавам. *Ѐс го избòрзах, та минòх прет нèк* (Кос, Рк).

избрùвам са *гл. несв.*, **йзбрийа са** *св.* Покрива ми се с пъпки тялото, вследствие на някаква болест (Дор).

избрỳжвам са *гл. несв.*, **избрỳжа са** *св.* вж. и з б р ù в а м с а (бълхр. — Рк).

избрỳн'вам са *гл. несв.*, **йзбрун'а са** *св.* вж. и з б р и в а м с а (Кос).

иззàда ма *гл. безл.* Имам диария. *Мèса ша ма изàди* (Гб).

ѝзвлек[1] *м.* Материали, довлечени от водна стихия (Дор).

ѝзвлек[2] *м.* Рукан, оберъчка за изглаждане от вътрешна страна дъски на каче (Мс, Дв).

ѝзводник *м.* Стъбълце от зеле, лук и др., което дава цвят и семе (Дб, Яв).

ѝзворска слѝва *ж.* Дърво слива с червен, продълговат, много сладък плод (Гъл).

ѝзврате *мн.* Гостуване на младоженците у близките си и кума (Дер).

изврàта са *гл. св.* Обръща се надолу (за товар на добитък със самар — Кор).

изврàштам са *гл. несв.*, **ѝзврат'а са** *св.* 1. Излежавам се мързеливо. *Цàл' дѐн' са изврàштат на с'ѐнка под дарвòто* (Лн). 2. Променям мнението ст, вземам противно становище на онова, което съм имал (Пт, Слв).

изгàбва са *гл. несв.*, **изгàбе са** *св.* Изгубва се, изчезва. *Л'уцѐрната са изгàбе, òти йа йадàт к'òравите кỳчета* (КлД, Куш, Чд, Мт).

изгаган'вам *гл. несв.*, **ѝзгаган'а** *св.* Удрям с каквото ми попадне. *Изгагàних го в главòта с една даскò* (Лн).

изгѐ, издѐ *нарч.* Откъде. *Изгѐ дòйге колàта?* (Кос). *Издѐ ѝдеш, издѐ ше мѝнеш?* (Рк).

издармỳшвам *гл. несв.*, **ѝздармуша** *св.* Разпарям корем на животно (Гъл).

ѝзделиф *прил.* Който привлича, мами добитъка. *Дѝвата прàска е фного ѝзделива и млѐчна* (Рк).

изѝде *гл. св.* Премина. *Изѝде му бòл'ката* (Рк, Бат).

изѝк'[1] *м.* Втулка на духов инструмент (Кос).

изѝк[2] *м.* 1. Стъчишка на волска кола (Рк). 2. Издадена отпред остра вдлъбната част на ралото, върху която лежи широката част на палешника (Ст, ШлР).

ѝзлес *м.* Излизане, свършване, край. *На ѝзлес мал'кѝна са йе отѐлила* (Хв, Пв, Чп, Пг, Дв, Мс, Сок, Мм, Ус, Лев, Дун, Кр, Чок, Мам, Тн, Слв, Рво)

измоштѐн *прил.* Измъчен, изнемощен. *Измоштѐн челѐк от внòго рàбота* (Кос).

ѝзмразник *м.* Човек, много чувствителен към студа. *Фсѐ нòси вòлнени дрѝпи и зѝме и лѐте, òти йе ѝзмразник* (Слв, Вв, Кт, Пт, Мс).

измỳцлен *прил.* Изтощен, слаб. *Вѝште го, каквò йе измỳцлено, катогà од грòба йе извàдено* (Слв, Пт, Кт, Вв).

измỳцл'увам са *гл. несв.*, **измỳцл'ам са** *св.* Изтощавам се, отслабвам. *Агà ни сп'òм нѐква вѐчер, фсѐ айсòй са измỳцл'увам* (Вв, Кт, Слв).

измъзвам *гл. несв.*, **ѝзмъз'а** *св.* Издоявам (Доб).

изнѐсен *прил.* Доносен (за бебе). *Дѐтето не бѐше изнѐсено, а бѐше седмàче, затовà е дрѐбно* (Дор).

изненàдайната *нарч.* Ненадейно, неочаквано. *Изненàдайната стàна рàботата* (Кос, Рк).

изнѝча *гл. несв.* Показва се. *Дарвòто изнѝча напрѐт* (Кор).

изрѝнчвам (са) *гл. несв.*, **изрѝнчам (са)** *св.* Разнищвам, разплитам. *Зàший го, че ша са изрѝнчи* (Сем, Кв).

ѝзродок *м.* 1. Хилав, уродлив човек. 2. *прен.* Лош по нрав човек (Рк).

имайл *м.* Сребърна коронка за украса на жена с плочка отгоре, на която висят нанизани сребърни парички и мъниста (Гъл).

ѝмала, ѝмела *ж.*, **ѝмен** *м.* Дървенисто растение, паразит по ели и други дървета, което има малки елипсовидни листа, дребни сребристи плодове и крехко, невисоко стебло. *Ѝменат слỳжи за ранò на добѝтака* (Лн, Дор, Рк).

ѝмам мрàс. Изстинал съм, простудил съм се (Гб).

имансъс кашкавàл *м.* Обезмаслен кашкавал (КлД, Мт, Ав, Чд, Куш).

ѝмнувам *гл. несв.*, **ѝмна** *св.* Имам малко. *Ѝмнувам вòлница лу на фỳрката* (Зл, Слв, Вв, Кт, Мм).

инџѝйа *ж.* Колан, украсен с мъниста. *Шѐрана инџѝйа* (Дев, Чн).

ѝн'ò *ж.* Скреж около устата, образуван при дишане на студено време. *Ѝн'ò стàнва ф стугѐно врѐме при гѝхане* (Кос).

инчò *с.* Малко теленце. *Инчòто цàл' дѐн' пасѐ в горѝчката и ревѐ* (Лн).

исибѐвам *гл. несв.* Изтъпявам, изхабявам сечиво (Рк).

искарвàч *м.* Лице, което изкарва овцете при доене (Гъл).

искармỳшвам *гл. несв.*, **ѝскàрмуша** *св.* Разпарям корем на животно (Гъл).

искѝл'вам са *гл. несв.*, **ѝскил'а са** *св.* Получавам херния. *От нàпен са искѝлих* (Дор).

искилифѐштова са *гл. несв.* Изкривява се, обезформява се. *Гардỳлите са искилифѐштоват* (Дор).

искỳкл'ува *гл. несв.*, **искỳкл'а** *св.* Подава, кълни, пониква. *Цàревицата искỳкл'ува вѐйке* (Кор). *Запàрени снòпе искỳкл'уват* (Рк, Дор, Кор).

ѝскратак *м.* Паднал, изкъртил се дънер (Рк).

искръпвам *гл. несв.*, **искръп'а** *св.* Разграбвам. *Искрѐпаа нѐгва кòшта* (н. п. — Чн).

искуф'àва *гл. несв.*, **искуфѐе** *св.* Губи от съдържанието, аромата и свежестта си (за плодове, лук, чесън и др. — Рк).

испàвам *гл. несв.* Изчиствам конци от разпорен шев (Кор).

испàл'ам *гл. св.* Изгоря. *Ша си ѝда, стàра мàйко, млàт хайдỳтин; ша испàл'а, стàра мàйко, врѐт селòто* (н. п. — Чн).

испа̀сен *прил.* Изяден от молци. *Испа̀сен й, зашто̀то й вълнен* (Гб).

испѝсан *прил.* Много хубав. *Фно̀го у̀бава, ча̀к испѝсана* (Рк, Бат).

испо̀рчва са *гл. несв.*, **испо̀рче са** *св.* Покарва стебла, които ще дадат цвят и семена. *Лу̀кас врѝт' са испо̀рчва, затва̀ не йѐ ху̀баф за варѐне и са̀ла* (См, Ар, Ас, Дев).

испо̀ст'увам са *гл. несв.*, **ѝспост'а са** *св.* 1. Дотяга ми да ям постно. *Испо̀стих са бес мл'а̀ко* (Рк). 2. Дотяга ми да гладувам. *Ца̀ла зѝма са испо̀стихме с тѐй ко̀мбаре, бес ма̀салце и м'о̀сце* (Лн).

испу̀скам *гл. несв.*, **ѝспусна** *св.* 1. Изтървавам. 2. *прен.* Казвам излишни приказки на някого (Лн, Гъл).

иссѐфка *ж.* Отпадък от чистен ориз, фасул, леща и др. (Дор).

истега̀рвам са *гл. несв.*, **ѝстегар'а са** *св.* Излизам навън в неприличен вид, недостатъчно облечен или гол (Гъл).

истефѐн'вам са *гл. несв.*, **ѝстефен'а са** *св.* 1. Изнемощявам, отслабвам. 2. вж. *и с к у ф'а̀ в а* (Кам).

ѝстивен *прил.* Истински. *Ѝстивен друга̀р.* (Дор).

истика̀ч *м.* вж. *и с к а р в а̀ ч* (Кор).

истѝва ми *гл. безл.* Става ми неприятен, досаден, студен (Кор, Слв, Кт).

истиху̀н'ва *гл. несв.*, **истиху̀н'а** *св.* вж. *и с к у ф'а̀ в а* (Дор).

ѝстраски *мн.* Отпадъци от жито, фасул, леща, грах и др. (Бат, Рк).

истро̀свам са *гл. несв.*, **истро̀с'а са** *св.* вж. *и с к ѝ л' в а м с а* (Дор).

истуйнау̌ *прил.* Който е без съдържание и аромат (Кор).

ист'у̀шквам *гл. несв.*, **ист'у̀шкам** *св.* Изпъждам. *Ист'у̀шках врѝтците нахво̀н* (Кт, Вв, Пт, Слв, Мм, Сок).

исфу̀л'вам са *гл. несв.*, **ѝсфул'а са** *св.* 1. Обривам се, излизат ми мехури по тялото. 2. Изведнъж пламвам (Кор, Рк).

исфу̀лен *прил.* Който е с червени петна и температура (Рк).

исцѝбр'ува са *гл. несв.*, **исцѝбр'а са** *св.* Изяснява се, разведрява се. *Врем'о̀со са исцѝбри* (Слв, Пт, Мм, Сок, Ус, Рво).

исцѝквам *гл. несв.*, **исцѝкнам** *св.* Изпищявам (Кор).

исцѝрквам *гл. несв.*, **исцѝркнам** *св.* Изстисквам гноясала пъпка (Кор).

исчур'а̀ва *гл. несв.*, **исчурѐе** *св.* вж. *и с к у ф'а̀ в а. Бѐлийут лу̀к и кромѝдут вѐке исчур'а̀ват* (Кос, Рк).

исчу̀хнува *гл. несв.*, **исчу̀хне** *св.* Изпръхва (Кос, Дор, Рк).

ича̀це *с.* ум. Яйчице (Дор).

ичмѝн' *м.* Ечемик (Кп).

ишмѐр *м.* Гъста каша от царевично брашно, сирене и масло, бялмъж (Дор).

йа̀ба *ж.* Дървена вила с много рогове (Тб).

йас *мест.* Аз. *Ако пѝташ ко̀й сам, йа̀с сам* (Дор).

йала̀ци *мн.* Неостригани ивици по тяло на овен (Дор).

йаловѝни *мн.* Отбити от майките агнета, които отиват далеч от тях на паша (Дор).

йа̀мка *ж.* Кръпка на дреха. *Фно̀го йа̀мки ѝмаш по пантало̀на* (Дор, Рк).

йа̀ре *с.* 1. Яре, козле. 2. *прен.* Сватбен обичай: гостуване на младоженци у кума заедно с родителите им (Слв, Пт, Рво, Ус, Мм, Сок, Лев, Смл, Чп, Пг, ШлР).

йа̀рене *с.* вж. *й а̀ р е* във 2 знач. (Слв, Пт, Мм, Сок, Пг, Чп, Ус, Рво, Чок, Тн, Мам).

йа̀сно ха̀лиште *с.* Вид родопско халище със светли багри (Зб).

йастѐ *с.* Гозба, ястие. *Каквò йастѐ ѝма за йа̀дене?* (Кор).

йовѐч *м.* Овен, водач на стадо. *Йовѐчут во̀ди сфцѝте* (Осн).

йордѐн' *м.* Празник Гергьовден (Гб).

йо̀ри *гл. несв.*, **йо̀рне** *св.* Рони. *Петлѝ пѐйот, со̀внува са, йуна̀к ко̀нче йуседлава; мома̀ йокол нѐга хо̀ди, та си йо̀ри дрѐбни со̀лзи* (н. п. — См, Ох).

йуварла̀к *м.* Обло дърво за минна подпора. *Йуварла̀цике пу̀шкаха по реко̀та да хи вла̀чи водо̀то* (Кос, Рк, Бат).

йу̀кнувам са *гл. несв.*, **йу̀кнам са** *св.* 1. Хвърлям се, мятам се. 2. Събарям. *Йа̀с са йу̀кнах и са уда̀рих. Дова̀рат са йу̀кна и сабо̀ри плето̀* (Лн).

йу̀не *с.* Мъжко теле на две години. *Йу̀нето ще ста̀не у̀баф во̀л* (Кос, Рк).

йу̀чки *мн.* Детска игра за момичета с пет обли камъчета (Лев, Бс, Дун, Ус).

кавра̀к (тур.) *м.* Тънка разноцветна кърпа за забраждане. *Червѐн кавра̀к прилѐга на черно̀ка момо̀* (Кос, Дор).

кавра̀че *с.* Кърпичка за нос, която се дарява при годеж, сватба и др. *Да̀даха ми кавра̀че, о̀ти б'а̀х свадба̀р* (Лн).

када̀нка *ж.* Див мак. *Вѝш ко̀лко када̀нки ѝма ф нѝвата!* (Дор).

кадо̀нка *ж.* Пъстра пойна птичка, която зимува тук и прилича на врабче. *Кадо̀нката ца̀л' дѐн' рѐе в градѝната на о̀рео* (Лн).

ка̀жел' *м.* Късче преработен лен (Дор).

каза̀нче *с.* вж. *бабу̀шка*[1] (Рк).

каза̀у̌ *м.* Жълти есенни листа, капали от овощни дървета (Кор).

казмѝчка *ж.* Малка мотичка (Гъл, Рн).

казъ̀л *м.* 1. Пожълтяла нива от наводнение или болест през месеците април и май. 2. Жълти есенни листа, окапали от овощни дървета (Гъл).

кайк *м.* 1. Вид детска шейна (Рк). 2. Пързаляне с две шейни, съединени с дъска (Кор).